

sok számú és komplikált hálókat alkottak; közelről: hullákkal és romokkal beszórt, messziről: szomorú és lapos temető. Köröskörül meg lehetett különböztetni a pontos, szabályosan kimért távolságokban földbe épített cölöpzeteket, és itt-ott, szétszórtva, a fedezékek kissé kiemelkedő tintafekete foltjait. Sőt néhol az öszkekötő-árkok végénél fekete vonalakat is láttunk; ezek a vonalak mozogtak, nőttek: ott hanyták föl a kiásvott földet a rombolás munkásai. Míg fentebb a táj fákkal volt telerakva, mint árbóccal a part, észak felé az egész vidék letarolt erdejét gyászolta. Az ég dörgött, de a szitáló esőben a lángok is szürkének tündek fel e szétfolyó végtelenség fölött, amelyben egy ezred époly homokszem volt, mint egy ember.

Leszálltunk a síkra, belemerültünk a lövész-árkokba. A födétlen átjárót itt egy futó-árok keresztelte, de ez a futóárok alig volt még kimélyítve. Az árok szegélyét csapdosó golyók sziszegése közben, hason-csúszva kellett tovább mászni a szűk bejárat ragacsos fenekén. A keskeny oldalfalak belénk markoltak és visszatartották a szerelvényt, és a gyilkos fönti térség alatt úgy kellett előre vergődnünk, mintha úsztunk volna a földben. Egy percre szorongó rettegés fogta el szívemet s úgy láttam, hogy a kis, hullatelt árok valami lidércalomba kábúl.

E gyöttrődés után, hátizsákjainkhoz dülve, felemelkedtünk. Az utolsó röppentyűk vérző és zakifényeket dobtak a hajnali égbe. Hirtelen fényudvarok zuhogtak szemünkbe, füstgomolyok szálltak föl mint göndör ciprusbokrok. És körülöttünk, elől, hátul, megkezdődött a gránátok iszonyú bombolése.

Egész estig mentünk a föld belsejében. Időnként újra felrángattuk a hátizsákokat és öklünkkel félretaszítottuk izzadt homlokunkon a sapkát: ha leesett volna a földre, nem lehetett volna megtalálni ebben a gép-szerű menetelésben; aztán tovább küzdöttünk a távolsággal. A fegyverszíjba görcsösen kapaszkodó kezünk már egészen feldagadt és meggömböltett karunk merevű bennült.

Mint egy örök, szabályos refrain, csengett fülembe Mélusson siránkozása, aki váltig mondogatta, hogy mindjárt megáll és a pihenőt jelző füttyjelre beleütődött az előtte haladó ember hátába.

Az emberek nagyrésze hallgatott. E némaság nagysága, ez az abszolút és nyomasztó mozdulatlanság nagyon ingerelte Marcassin örmestert, aki egy csöpp lendületet is szeretett volna látni. Szidott, gyalázott bennünket; aztán hogy végigfuthasson szakasza mellett, a fordulókhöz behúzódtott és nagyokat lödített rajtunk. Csakhogy neki nem volt zsákja!

Lépéseink távoli, tompa morajlásába; a félálom szomorú édességébe hirtelen bereccsgett az örmester rezes hangja, a mint ráfördött egyik vagy másik katonára.

Hol láttad, te disznó, hogy a hazaszeretet meg volna gyűlölet nélkül is! Te is azt hiszed, hogy szeretheti valaki a hazáját, ha nem kívánja pokolba a másokét?

Mihelyt valaki viccelődve beszélni kezdett a militarizmusról, mert Termite kivételével, aki nem számított, senki se tárgyalt erről komolyan, Marcassin csüggedten morgott:

— A francia militarizmus és a porosz militarizmus nem ugyanaz a dolog, mivelhogy az egyik francia, a másik meg porosz! De éreztük, hogy mindez a sok fecsegés untatta és távol állt tőle. Egyszerre elhallgatott, elkomorodott.

Egy helyen megálltunk, őrségnek; egy helyen ahol még sose voltunk s amely épen ezért nyomorultabbnak látszott a többinél. Szét kellett szóródnunk és futkározni egész éjjel a fétőnélküli árokban, hogy kikerüljük a lescapódó gránátokat. Ez az éjszaka nem volt más, mint egy iszonyú hangzavar, melynek közepén mi lapultunk a fekete tócsákban, mint földszínű díszletek, vagy inkább árnyképek. Reggel ismét tovább mentünk, káprázva és éjszinién. Az oszlop elején folyton kiáltott: „Előre!” Még jobban

megfeszítettük erőnket, a sietségtől csaknem kiszakadva saját magunkból, és az ázott, fagyos csapat tovább haladt a zuhanó és kigyúló felhők katedrálisa alatt, üzve-hajtva valamely, kegyetlen végzet által, melynek nevét kitalálni nem volt időnk, és amely csak hatalmát érezette velünk, mint az Isten.

A nedves síkság, a hasadékokon át nézve, úgy látszott, mintha egyik végétől a másikig lángban állana, és az ég csak a föld végtelen és szomorú füstje volt.

Világos nappal, jó messzi innen, egyszerre csak azt hallottuk: „Allj!” és a menetelés tompa dühörgése egyszerre felágaskodott, aztán elhalt. Az árokból, a hová hátizsákjaink alatt bezuhantunk, mialatt onnan egy másik csapat igyekezett kifelé, pillantásunk elvergődhetett egész egy vasuti föltésig. A lövésén átnézve mintegy ráhába foglalva álltak ott össze-vissza kunyhók, omladozó falak, feltúrt talajú kertek, a hol szanaszét heverték a földből kitépött füvek és virágok, kőfalrészekkel és kerítés-darabokkal jelölt zárt helyiségek, sőt még hirdetőtáblák ordító maradványai is, egy egész sarok, beburorozva mesterséges részletekkel, emberi dolgokkal és csalással. Az útmenti föltés közel volt, s az út és mi közöttünk kiépített drótakadályban sok holttest volt fennakadva, mint pókhálóban a legyek.

A rossz időjárás lassanként kikezdte ezeket a testeket, és az eső elrohasztotta őket. Ferdére torzult pózban és fejüknél fogva lógtak a dróton. Örökkoszorút elnéztük ezt a drótsóvénnyel elzárt vidéket, a mely tele volt álló, soha le nem zuhanó hullákkal. Az egyik magasan kiegyenesedett állt s a szélben könnyebben lóbálózott, mint a többiek; száz és száz golyótól átlukgatva olyan volt, mint egy szita; a szíve helyén csak egy üres lyuk tátongott. Egy másik váz, a mely ruhájánál fogva akadt fenn, egész közel volt hozzánk, már erősen rothadt lehetett. Abban a pillanatban, mikor az este óriás árnyai először borzongtatták meg szívünket, a szél szétépte ezt a kiaszott alakot, a mely egy maroknyi fővénynyé és homokká omlott össze. Poros tölcserít kavart föl azon a helyen, a hol a hulla lógott és maradványait végtelen töredékekben szétsodorta és betemette az egekbe a szél.

A délután vége felé a golyók átható szisszenései megkettőződtek. Egész elborított és levert ez a zaj. Az az óvatosság és elővigyázat, a melylyel kémltük a minket kémlelő tájat, Marcassin egészen kétségbeejtette. Egy gondolata jött, azon kérődzött. Hirtelen elhatározta magát és büszkén felkiáltott:

— Ide nézzetek!

Felmászott a mellvédre, az önmagát feláldozó apostolok vak és egyszerű mozdulatával kiegyenesedett és ölkét előre nyújtva ordította:

— Halál a boche-okra!

(Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A fekete lovas. *Herczeg Ferencz* drámája nagy sikert aratott a Nemzeti Színházban s ez a siker elsősorban irodalmi siker. Az író a maga szülővárosát, Verseczet írta meg, illetőleg a délvidéki sváboknak a sorsát a szabadságharcban; hogy szorította őket, a császár híveit, a császári politika mindjobban a védekezésbe s hogyan forrasztotta össze őket a magyar ügygel. Versecz városára rátörnek a fekete balkániak, a polgárok eleinte az ott állomásozó császári dragonosok oltalmára számítanak, de ezek ezredesének parancsa van, hogy ne lépjen fel a balkániakkal szemben, maradjon semleges. Erre a polgárok az odaérkezett magyar nemzetőrökkel együtt támadnak rá a balkániakra és elkergetik őket. Ebben a harcban a svábok, látva a császári politika hitszegő szívtelenségét, teljesen testvérekké válnak a magyarokkal s mikor ezeknek a császári hadak elől ki kell vonulniuk a városból, ők konok sváb daczal állnak az érkező generális elébe: belőlük már többé nem csinálnak fekete-sárgát, ők piros-fehérek maradnak. Ebbe a keretbe egész könnyedén beleszővődik egy páros szerelmi történet, a mely azonban csak a színészre való. A fődolog az állami akció s ezt az író nagy szinpadai hatással vezeti. Különösen az első felvonás tele van mozgalommal, színnel, a hatásos jelenetek sorra

következnek egymásra s hatásukat igen nagy mértékben fokozza az a tüzes magyar érzés, a mely a darabot eltölti. A közönség lelkesedése vél aktuális vonatkozásokat találni ott is, a hol ez a szerzőnek nem volt szándékában. A harmadik felvonás már alig egyéb, mint az öreg sváb polgár és az osztrák generális közti politikai vita, de olyan szavak és mondások hangzanak el benne, a melyeknek gyújtó hatásuk van. A színház nagy ambícióval adta elő a darabot, a színészek, köztük különösen *Gál, Mihályfi, Cs. Alszeghy Irma, Mátrai Erzi, Aghy Böske*, de a többiek is erejük javát nyújtják.

Beöthy Zsolt Tisza Istvánról. Beöthy Zsoltnak az a beszéde, a melyet Tisza Istvánról, meggyilkoltatása évfordulóján a Nemzeti Tarsaskörben tartott, most jelent meg könyvalakban. A beszéd Beöthy legkiválóbb szónoki műveinek egyike. Tisza alakját erőteljes jellemvonásokkal rajzolja meg; a hangja nem pátoszszal teli, stílusművészete lehangadt, meleg és gazdag. A füzet a Magyar Könyvtárban jelent meg.

NEMETI SAKKFEADVÁNY-VERSENY.

A «Vasárnapi Ujság» egy régi sakkrat adományából pályázatot hirdetett 2 lépéses feladványokra. A pályadíj összegét ezennel felemeljük 500 koronára. A feltételek a következők:

1. Csak 2 lépéses, direkt matta kidolgozott feladványok pályázhatnak. 2. A versenyben csak magyar állampolgárok vehetnek részt. 3. Minden versenyző legfeljebb 3 pályaművet küldhet be. 4. A feladványokhoz a megfejtés és lehetőleg diagram is mellékelendő. 5. Csak eredeti, eddig még sehol közzé nem tett feladványok pályázhatnak.

A pályaművek a szerző nevét és lakását tartalmazó jelíggel, zárt boríték kíséretében 1920 márczius utolsó napjáig a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségébe (Budapest, IV., Vármegyeczta 11.) küldendők.

A bíráló bizottság, a mely a «Vasárnapi Ujság» sakkrovatának vezetőjéből, továbbá Abonyi István és Havasi Artur urakból, a «Budapesti Sakkrovat» tagjaiból áll, 1920 május havában fog a pályaművekről dönteni.

Az I. díj 200 korona.
A II. díj 100 korona.
A III. díj 50 korona.

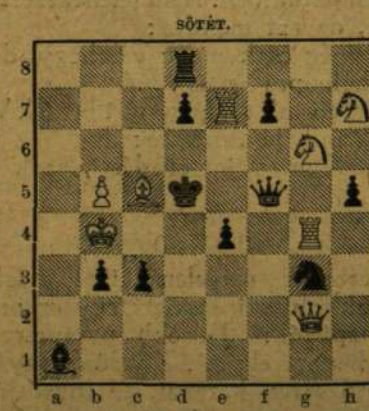
A díjazás után következő legjobb 5 feladvány dícséretben és egyenkint 30 korona tiszteletdíjban részesül.

A nyertes pályaműveket a «Vasárnapi Ujság»-nak van joga először közölni. Ugyancsak joga a «Vasárnapi Ujság»-nak, hogy sakkrovatában a többi pályamű bármelyikét is felhasználhassa.

A «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségé.

SAKKJÁTÉK.

3143. számú feladvány Klinké A-tól.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármegyeczta 11.

Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Régi nagy törött **GRAMOFONLEMEZKET** bárkinél drágábban vásárol 2124 **WÄGNER** (Hangszerkirály) BUDAPEST, VIII., József-körút 15. 216k. IX., Rádai-u. 18.

33. SZÁM. 1919. (66. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ HOITSY PÁL BUDAPEST, DECEMBER HÓ 23. Szerkesztőségi iroda: IV., Vármegyeczta 11. Kladióhivatal: IV., Egyetem-utca 4. Előfizetési ára: a január-márcziusi évfolyamra 20 korona. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 2 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag megállapított viteldíj is csatolandó.

A SZENT CSALÁD. Richter Aurél rajza.

LEGŐZÖBBKORI HANGSZER- ÉS ÉRTÉKESÍTŐIroda

SZEGEDI EMMA, SZINÉSZNŐ.

REGÉNY. — IRTA MOLY TAMÁS.

(Vége.)

A színésznők a nézőtéren meg vannak hatva:

— Így ünnepeltek engem is! Régen volt, talán nem is igaz! — mondja Hajnóczyné és bólogat Csapó Manczának, a ki ugyancsak tapsol, hadd lássák, hogy a tehetség elismeri a tehetséget.

— Ő ez nagyon szép! Ugy örülök, hogy ez ilyen jól sikerült.

— Meg is érdemli! Gyönyörűen játszik! — A többi is nagyszerűen játszik. Ma mind jó, nagyon jó!

— Te édes! Te édes! — suttozza Hajnóczyné és szeme könnybe lábad: Istenem, a mikor nekem is így tapsoltak és még több, még szebb virágot raktak a lábaim elé és virágosít is rendeztek, kétszer is, vagy talán háromszor? Veszprémben, meg Szentesen és... és...

A taps lanyhult, a függöny csukva maradt. A közönség kitérült a teremből. A férfiak cigarettára gyújtottak. Asszonyok és leányok élénken megbeszéltek, milyen is volt a mindenféle csokor és virágkosár, megállapították, hogy színésznőt így itt még nem ünnepeltek és a sok koszorú, meg az a szép nagy palmaág fehér rózsákkal, meg a bájos virágzó rózsaféska, meg a szép díszes széles szalagok, gyönyörű este! Felejthetetlen szép este! Vajjon ki adotta fel azt a nagy csokrot, csupa lángoló piros rózsák? Színpompás virágok! Gyönyörű szép forró este! Kár, hogy elmegy, nagyon jó színésznő. De egy ilyen búcsú után nem maradhat itt, még ha akarna is maradni...

Miért ne? Éppen az ilyen búcsú után! ez lenne a közönség sikere!

A színészek bementek az öltözőbe. Emma a helyén ült, a tükre előtt és igazított az arca festésén; halványította kissé a színét, s óvatos kézzel kevés szürkét vont a szeme alá. Az asztalon, a padlón körülötte a virágcsokrok, koszorúk, kosarak. Az igazgató Emma széke mögött állt és halkán szólt:

— Látja, asszonyom, a művészet mégis csak a legnagyobb erő. Föltétlenül diadalmasodik és még a közönyt is kényszeríti a meghódításra. Mennyire szeretik! Pedig ön nem ismer itt senkit a városban. Ez a sok virág, ez a sok koszorú! Megnézte őket? És mégis elmegy? Nem azt mondja mindegyik virág: Ne menj el, maradj itt, majd meglátod, jobb lesz itt...? A hol szeretik, a hol dédelgetik, a hol tisztelik, elismerik, ünneplik! Nem érem, megvalloval egészen tisztén, nem érem, hogy miért hágy itt bennünket. Milyen gyönyörű előadás! Mindenki a legjobbat adja, a mit csak produkálni tud. Nem vagyok ön-hítt, de becsületszavamra mondom, ezzel az elődással ki merek állani a Nemzeti Színház színpadára és ott is boldúletes sikerünk lenne. Talán még nagyobb, mint itt. Ott még jobban megértene. Hát nem isten ellen való vétek ezt felborítani?!

Hajnóczyné odarontott Emmához:

— Te édes! Olyan boldog vagyok! Szívodagóságom van az örömtől! Mintha csak magamat látnám. Még húsz évvel ezelőt nekem is voltak ilyen gyönyörű estém. Te édes! — Atölelt, megcsókolta. — Csak az keserűt el, hogy most elmegy. Itt hágyz minket. Megmutatod, hogy mit tudsz, hogy ki vagy és — alázolga, boldoguljatok, a hogyan tudtok!

A színésznők, színészek, a kik most körül-vették, erre rákedtek:

— Gyönyörűen játszik!

— Ma nem tudok senkit, a ki ezt utána csinálja.

— De miért megy el? Olyan kitűnő előadás, nem igaz? Meg lehet vele elégedve, nem igaz?

— E' ő-angú, komolyan mondom! Nem lehet jobbat kívánni.

— És hogy' szeretik!

— De hogy' szeretik!

— L' n' voltam a nézőtéren...

— É' is ott voltam...

— Ott állt mellettem...

— É' is rézem az előd'st! Nagyszerű!

— É' közvetlen közelből láom, hogyan viselkedik a közönség...

— El' an ragadtatok!

— Az emberek tomboltak! Most a második után, mint az örültek —

— És mindenki csak azt akarja tudni, hogy miért megy el?

— Rekedtre ordították magukat!

— Odavannak. Csak magáról beszélnek.

— Dehogy is mennék el, ha nekem ilyen sikerem lenne!

— És ezek a gyönyörű virágok!

— Csupa szép drága dolog!

— Ezek a csodaszép rózsák! Szabad megszabolni?

— És ezek a szalagok! „A legjobb Alving-nénak”. Bizony a legjobb, én mondom!

— „A nagy művésznőnek”...

— Kitűnő ebben a szerepben, kitűnő!

— Milyen nagyszerű drága közönség!

Zsibongott az öltöző a sok mindenféle megjegyzéstől. Emma csak bólogtatott, fáradtan mosolygott; megcsókolta Rozi mamát, és a mikor egy pillanatra csend lett, ezt mondta neki halkán

— A búcsuzónak elnéznek mindent, megbocsátanak neki mindent, látod, édesem, és valamennyire örülnek még a sikerének is.

— De édesem, a közönség egészen odavan érted! Másról se beszélnek, csak arról, hogy miért megy el, miért hagyod itt a várost, miért nem játszol még! Komolyan mondom, ha te úgy hallanád...

— Szeretnék pihenni egy kicsit. Kérem igazgató úr, úgyis kezdjük mingyárt a harmadik felvonást, legyen olyan szíves, kérje meg a kollégákat...

A színészek kimentek. Ilon aggódva fordult Emmához

— Mi az, édes cimborám, nem jól vagy? nagyon felizgattad magadat, akarsz talán...

— Ugy körülfojtak, mintha igazán nem akarnának innen kiengedni, s kezdem magam rosszul érezni. Nagyon ideges vagyok és ők sokan voltak. De most már jól van.

— Meg se nézed a virágokat? És hogy melyiket ki küldte, a névjegyeket...?

— Kedves, jó emberek.

A sűgő lépett most Emmához

— Asszonyom, nagyon szépen csinálja, így még nem láttam játszani. Elsőrangú, én mondom, és merem állítani, hogy értek hozzá. Engem nem lehet könnyen megfogni! Kár, hogy elmegy; de nekünk kár. Kezét csókolom.

Fölment a színpadra, hogy a helyére bujjon. Az ügyelő megcsöngette a harmadik felvonást.

A harmadik felvonás dermesztő jelenetei — az emberek elhagyják a szerencsétlen asszonyt, menekülnek a reménytelenül vergődő anya házából — nyugtalanító, lázas tempóban peregetek le. Végül, az anya egyedül maradt fiával.

Virághalmi most a lelke mélyéből adott hangokat. Már nem volt erős, bátor, de nem volt elfáult sem, hanem tele volt félelemmel, aggódással, rettegéssel. S a mikor az anyjával beszélt, a szeme tele volt könnyel és a búcsú hangjai mint távoli harangszó, csengtek ki belől.

Emma a kétségbeesés fájdalomának véres skáláját hozta. Sebzett szívűből fakadtak a vértanúságot szenvedő anya szavai, az asszonyé, a ki egész életében csak irgalmatlanul szenvedett. Szép nemes arczába a győtrődés, aggodalom, a rémület szemlátomást belevájták kínzó karmaikat, és lehántották róla a

megadás, tűrés, alázatos küzködés meghatározásait. Vergődő, vérző, reménytelen ember lett, minden hitétől, akaratától, erejétől gyakorlatosan megfosztott anya, a kinek nem volt boldog ifjúsága, nem volt boldog családi otthona, nem volt melegségben, szeretetben, hálás hozzásimulásban része, a kit kifosztottak, rászédtek és ott hagytak árván, elhagyotran, szegény összeroppanó tönkrement asszonyt, anyát, a kinek egyetlen fia, öröme, reménye, boldogsága: élő halott! A fájdalom, mely belerántja az embert a megőrülésbe, rázza a szerencsétlen asszony testét. Itt már nem volt emberi sző, mely kifejezze a rettenetést, csak tagolatlan hörgés, kínzó győtrődések elbődülése, fénytelen, élettelen szemekből patakzó könny, fáradtan ernyedő áll, bénult, hervadt ajak, dermedt kezek...

ocsmány, aljas, gyálatos fájdalom. És vád, irtózat, lenyűgöző vád! Ezt most tudta Emma megvalósítani egészen, nagyszerű ösztönének leigázó erejével.

Virághalmi nem tudott dadogni sem; szeméből omlott a könny; fojtogatta a legyűrt zokogás.

A sűgő dermedten gubbasztotta a helyén; agya szinte megbénult az izgalomtól; nem tudta már, hogy meg kell adnia a jelt, hogy leereszkedjen a függőnyt. A kik a színpalak mögött álltak, a másik három szereplő, elfojtott lélekzettel, felzokogva, kétségbeesve vergődtek együtt a szerencsétlen anyával.

Mintha láthatatlan kínzó kezekkel nyúlt volna a színpadról a színésznő le a közönséghez, és a hányan voltak, ültek, álltak, szorongtak ott a terem leghátulsó zugában is, láthatatlan keze elért mindenüvé és ráfeküdt az emberek torkára és fojtogatta őket. A kik elsírták magukat, megkönnyebbültek. Gödörükből a szemek tágranyílt szembéjak alól ki-domborodtak. Az arczok, mintha idegeiket fájdalom rángatná, fursán eltorzultak. Az eltorzult arczokon végigfolytak a könnyek; de nem törtölte le a könnyeit senki, nem mert, nem tudott megmozdulni senki. Ereikben a vér hol elhűlt, hol hirtelen felforrt. A homlokokon verejték gyöngyözött. A tömeg szenvedett. És tetetetlen volt. A torka kiszáradt, a nyelve holtan, ólom súlylál feküdt a szájában. Az agya lázasan remegett és félt a gondolatoktól, melyek leszálltak hozzá a színpadról és belevették magukat. Tehetetlenül, gyöngye testtel ültek az emberek, ellágyult remegő tömeg. S a lelkiismeret reszkette bujt el a felismerők kebelében, mint halálra ütött vad.

Kétségbeesve látták a szerencsétlen asszony vergődését és vele szenvedtek reménytelenül. Már nem tudták, hogy ez játék, hogy ez szerep, hogy ez színésznő, hogy ez színpad, búcsúelőadás, a Fekete Sas-szálló nagyterem, mindezt már nem tudták. A hátas beléjük markolt és fogva tartotta őket.

Csak a mikor — végre! — a függöny összecsapódott, tértek az emberek lassan magukhoz. Felsőhajtottak, egymásra néztek, a szemüket törölték, kifújták az orrukat, elnézést kérő mosolyogtak: Ugy-e nem? Ugy-e nem igaz? Ez játék, kitalálás, egy embergyűölő irónka a kegyetlen kieszelése. Ránk akart jjeszteni. Semmi baj, nem kell félni, komédia az egész...

Másodpercig tartó csend után hirtelen vad erővel kitért a taps. A varázs szétfoszott. A közönség ordított, a színésznő nevért ordított és jól esett neki hogy kiabálhatott. A teremben fullasztó volt a hőség. Az emberek ről csurgott a verejték. Tapsoltak, kiabáltak.

A mint a függöny összecsapódott, Virághalmi odarohant a kimerült színésznőhöz, letérdelt eléje, fölemelte hozzá kifeszett könyves arcját és fuldokolva mondta:

— Ne menj el! Ne hagyj itt! — és csókolt a ruhája szegélyét.

— Álljon föl! függöny! — sziszegte Emma riadtan és elhúzódott tőle.

Virághalmi felugrott. A függöny széjjel-vált. Taps, tombolás, ujjongás zuhogott fel a színpadra. Tehát mégis csak játék volt! Éljen! Éljen! Az emberek mosolyogtak, itt-ott fölkaczagtak, egymásra pillantottak elragadtatva: milyen nagyszerűen játszottak! Milyen kitűnő művészek! „Szegedi! Szegedi!... Éljen!” kiáltották az urak, a férfiak, diákok, a hölgyek, az asszonyok és leányok. És „Virághalmi! Éljen Virághalmi!” zengték az asszonyok, ha nem is valamennyien. És kendőt lobogtattak.

A színésznő fáradtan, szomorúan állt a nagy karosszék mellett, lassan fejet hajtott és köszönte az ovációit. Az igazgató újra meg újra meghajolt. A mikor a függöny összecsapódott, a többi három szereplő is kijött a színpadra, ők is kivették részüket a tapsból.

Meglehetett látni, hogy a taps főképpen Emmának szól. Minden arcz feléje fordult, mindenki őt nézte. S az emberek nagyon örültek, hogy mindez csak játék. Gyorsan megvigasztalódtak, hiszen a más bajáról volt szó. A taps hamar lelohadt, a függöny csak négyezer lebbent széjjel. Az előadásnak vége volt. A közönség iparkodott a vendéglőbe, a kávéházba, egy kicsiny része haza.

Emma még látta a tapsoló, kendőt lengető tömeget a nézőtéren, még hallotta az éljont, a maradjon-t és meg volt hatva. Lement az öltözőbe. A virágok, a koszorúk ott voltak a széke körül, az asztalán, szépen csoportosítva. Most jobban hatottak reá, mint mikor feladogatták neki: kedves jó közönség, hálás rajongó emberek! Mégis csak gonosz hozzá az élet! Hogy most kell neki innen elmennie! A közönség szereti, a társulat szereti.

... De Borbáth házában nem maradhat! Szégyen eléje kerül. Borbáth úgy tesz, mintha nem látott volna semmit, mintha nem tudna semmiről, mintha nem ő rontott volna be akkor este... mintha nem ő mentette volna meg...

Az az ember az ő átka! De miért kell neki szenvednie? Elrontotta a fiatalágát, most is elrontja az életét! Máshová menjen lakni? a szállóba? Ezt nem teheti. Maradjon? De Borbáth sem hagyja őt... Hogy nézi, hogy kívánja! Szerelmes. Fogadkozik, hogy elmegy lakni egy harmadik városba. Nem, nem, nem... Nem! Minden férfi hitvány.

Ez is! Ki tudja, miért szökött meg az asszony; az anya nem hagyja el ok nélkül a gyermekeit, az otthonát... Egy másik férfit? ez talán csak segítette a menekülésben. Nem, nem, Borbáth más, mint Jó János!... de végül mégis ki fog derülni, hogy ő is csak olyan... Nem! Elmenni! Elbujni! Pihenni. Nem tudni semmiről, nem törődni senkivel, semmivel. Élni csendben, nyugalomban. És ezek ne tudják, hogy ő hol van!

Pedig de kár... Mindegy!

A színészek a nézőtéről berobogtak az öltözőbe. Tele voltak elismeréssel, dicsérrettel, magasztalással! Az előadás nagyszerű volt. A direktor kitűnő! Emma felséges... Körülfojták Emmát. Elmondták a leghangzatosabb szavakat a legnagyobb elragadtatással hangján, újra meg újra. Meltátták; beszéltek a játékaról, a hatásról, beszéltek, beszéltek. És egyszerre mondták, szinte kórusban, mint egy visszatérő sort:

— Nagy voltál! Te édes, te drága, nagy voltál!

— Az emberek tomboltak! — örült Csapó Manczi. — Nagyságos asszonyom, illet még nem láttam.

— Sírtak! Ugy sírtak, mintha az életüket siratnák! — lelkesedett Matolcsiné, a ki a terem sarkában hátul a színészekkel együtt nézte volt az előadást. — Én is úgy sírtam! Ilyen nagyszerűt még sohasem láttam, mint ez az előadás. A nagyságos asszony volt a legjobb, igaz-e Hajabács? A közönség odavan.

— Kár, hogy elmegy, — mondotta csöndesen Hajabács. — A sikere páratlan, tessék elhinni. És itten csak jól érzheti magát, a mi körünkben. Higzen szerettük, asszonyom, és nem egyszer tanultuk meg a szerepeinket

KARÁCSONYFA-VÁSÁR A BUDAPESTI DUNAPARTON.

csakis az ön kedvéért! Ezután is meg fogunk tenni mindent, tessék elhinni.

Most Ilon szólt bele jókedvűen:

— Igazán nem lehet panaszod, édes cimborám, mert a ki így meg tudta törni a közönség részvétlenségét, ennek a közönségnek a nemtörődömségét, tudod, hogy ez olyan siker, melyre büszke lehet a legeslegnagyobb színész is, ezt az eredményt pedig ki kell használni, édesem, ki kell élvezni, ebben gyönyörködni kell és te most el akarsz menni, éppen most... szó sincs róla, édes cimborám, nem lehet, nem lehet most elmenni, nem lehet, mindnyájan azt mondjuk, hogy nem lehet!

— Híre ment ám annak, hogy ön mit produkál, nagyságos asszonyom, — jegyezte meg Csonka bácsi — és attól lehet ám tartani, hogy a következő városban, a hová ezután megyünk, a közönség elégedetlenkedni fog, kérem, ki követelni fogja ám Szegedi Emiliát, kérem, és akkor mit csináljunk? Ne tessék minket most itt hagyani!

Ránézett az igazgatóra, a ki ráhunyorított: Jól van!

— Látod, édes gyermekem, mind azt mondja, hogy maradj, egy se mondja, hogy menj! — szólt Hajnóczyné. — Ennyi jó kollégát egy rakáson nem fogsz egyhamar találni.

Most előjött a háttérből az igazgató:

— Ugy-e, nagyszerű előadás volt? Remek előadás volt! De ki fog ezen csodálkozni? A művésznőben olyan hatalmas erő van, hogy magával ragadja a partnereit.

— Ugyan kérem, igazgató úr! — szólt rá Emma.

— Bocsánat, de én most úgy beszéllek, mintha egy egészen különálló pártatlan harmadik személy lennék. Kijelentem például egészen nyugodtan, hogy én ma nagyon jó voltam. De azt is tudom, hogy én ma miért voltam olyan jó. Azért, mert az ön hatása alatt állottam. És kijelentem azt is, hogy ezt a szerepet, ha ön elmegy, sohase fogom tudni ilyen jól eljátszani. Mert ehhez nem elég meg ezután sem az ön tehetségem, ehhez mindig az ön nagy ereje is kell. Éppen azért, ha ön elmegy, ezt a darabot ma játszottuk utoljára. Én többé nem veszem elő! Én nem szentségtelenítem meg ennek a gyönyörű estének az emlékét. — Virághalmi szeme újra tele lett könnyel. — Én ezt a szerepet nem játszom el egy más Alvingnéval. Csak önnel, édes Emma, csak így, vagy sehogy!

Az igazgató nagyon jól beszélt, hévvel, lendülettel. Emma meg volt hatva. Az egyik virágbokréttáblát kiszabadított egy szép rózsát és átnyújtotta az igazgatónak. Virághalmi mélyen lehajolt a színésznő kezére és megcsókolta. Az öltözőben a meghatottság csendje rezgett néhány pillanatig.

— Direktor úr, ma csak én kaptam virágot meg koszorút, — mondta Emma túláradó szívvel, — mert ezt az estét ön nekem szánta volt. Fogadja el tőlem a palmaágat, szeretettel, szíves emlékül!

Az igazgató meghatottan újra kezét csókolt. Emma Pestyéninek és Matolcsinak adott egy-egy koszorút. A színészek hálálkodtak és kezét csókolták. Jól esett nekik ez az elismerés.

— Többet ér ez nekem, mintha a közönség tíz koszorút adott volna! — harsogta Pestyéni büszkén, s modulatlan merev balancesem vadúl belefűródött az öltöző sarkába, egészen céltalanul.

— És te, hálátlan teremtes, vedd jól megérdemelt jutalmadat! — figurázott Emma, nehogy a hangulat pityergőre váljék, és a barátnője elé tette a legszebb virágkosarat.

— Te édes cimborám! — tört ki Ilon, a kinek már rosszul esett, hogy a barátnője a színészekre gondol, Pestyénire, meg arra az együgyű Matolcsira. — Ezt a gyönyörű kosarat, nem, én ezt nem engedem, hogy így kifosszad magadat...

— Ez a tied, hallgass, tudod, hogy velem nem lehet okoskodni! — szólt rá Emma mulatságos ridegséggel.

A színésznők meg színészek szélesen mosolyogtak:

— De kedves ez az asszony! — fakadt ki belőlük az elragadtatás. — Aranyos teremtes! Ilon meg Emma nyakába borult és összecsókolta.

Most Emma Hajnóczynéhez fordult:

— Kisanya, édes, fogadd szívesen ezt a kis virágot — és a legszebb virágcsokrot nyújtotta oda neki. — Az én legkedvesebb nézőmnek! — mondotta könnyek között mosolyogva. Magához ölelte a meghatott kis öreg hölgyet. És biztatta a kolleganőket, kollégákat:

— Tessék, vegyetek a virágból, emlékül, ti is... ti is!...

— Kár lenne széjjel szedni a csokrokat, — mondotta Csapó Manczi. — Ha megengedi, nagyságos asszonyom, majd fölhasználunk erre a célra egy csokrot, ebből jut emlékül mindenkinek, melyet büszkén fog megőrizni.

Emmának fájt most, hogy elmegy. Milyen kedves jó kollégák, bizony kár elmenni. De mitévő legyen? Nem gondolkodott ő ezen! az érzése viszi el innen, még most is... még most is? Már-már meginog, de nem árulja el... kár elmenni... elbujni... menekülni? miért? Mégis csak szép... szép ez a siker...

A sűgő jött búcsúzni:

— Sajnálom, hogy elmegy. Nagyon lelkiismeretes, pontos színésznő. Mindig tudta a szerepét. É nélkül pedig nincsen színészet, de nincsen művészet sem!

A FŐVEZÉR JELENTÉST VESZ ÁT HATVANBAN.

Néhányan nevettek. A sűgő mérgesen rájuk szólt:

— Mit röhögtek, marhák! Szereptudás nélkül nincsen művészet, akármilyen nagy tehetség is az ember. Ezt én mondom! És úgy-e, ti is megtanultátok a szerepeiteket, a mikor vele játszatok? mert muszáj volt! Ez az! Nagyon sajnálom, hogy elmegy. De remélem, hogy még összekerülünk. Kezét csókolom! Minden jót! Gyere! — szólt az öreg ügyelőnek

— Bizony ritka az ilyen pontos rendes tag, — jelentette ki Csonka bácsi a legnagyobb komolysággal. — Úgy-e, hogy nagysád eddig még sohasem volt felírva?

— Eddig még nem, — felelte Emma és elmosolyodott.

— Nem is lesz! Ezt meg én mondom. Kezét csókolom. Minden jót. Már jövők! És kiment a sűgő után.

Emma leült a helyére; fáradt volt; a tükörbe nézett; még arcán volt a festék, még rajta volt az Alvingné fekete ruhája. Kérő mozdulattal fordult a kollégákhoz. Erre a hölgyek is, az urak is búcsúztak; elhangzottak az elválások szokásos mondatocskák, felvillantak a kedves mosolyok. A kis öreg hölgy megölelte Emmát:

— Nem megy el a nélkül, hogy ne látnálak még egyszer, ugyebár, édes? Mert én nagyon szeretlek és fáj, hogy elmegy.

— Nem, nem, föl foglak keresni holnap, kisanya!

— Jó éjt, édes, szép álmokat és... maradj velünk!

Nehéz itt hagyni őket, mégis csak nehéz! Gondolja Emma.

— Nem akarom most zaklatni, tudom, fáradt, de holnap ugyebár beszélünk még? Hiszen a halálos ítéletet is föllebbezik, istenem! Boldog lennék, ha egy csöpp bizalommal lenne hozzám, életem legnagyobb művésznője! — sóhajt kedvesen az igazgató.

Elementek; a kis öreg hölgy is elmegy, az igazgató is elmegy. Már csak Ilon marad. — Mit csinál, édes cimborám, miért nem vetkőzöl? lekenhetnéd arczodról a festéket, már késő lesz, édesem, én is megvagyok... — Igen, igen!

Emma leveti Alvingné fekete ruháját, fésülködő-köpenyt borít a vállára. Bekeni az arczát zsírral a letörli a színpadi festéket. Nem ád ez sok munkát, kevés festéket használ, hamar letörli az arczát kendővel tisztára. Azután megmosdik. Lebontja a haját; fésülködik.

Ilon rászól:

— Ejnye, de lassú vagy, édes cimborám, úgy teszel, mintha nem akarnál innen elmenni, húzod az időt és nem látod, hogy várok rád, mert tudod, úgy gondoltam, hogy ma elmehetnénk együtt akár a vendéglőbe, vagy ha úgy akarod és jobban szeretnéd, akár hozzád is elmegyek, mert szeretnék veled lenni, megvallom, azért, mert ma nagyon büszke vagyok reád, káprázatos vol-

tál, s olyan igaz, olyan egyszerű, olyan őszinte, hogy tudod-e, egész egyszerűen szerelmes vagyok beléd és nem, most nem tágitok, megvárlak, mert én ma veled akarok lenni...

— Bocsáss meg, édesem, ma nem, ma ne legyünk együtt, mert kiábrándulnál egykettőre; fáradt, lehervadt, kiégett, üres vagyok. Ma nem lenne már bennem örömed.

— Ma nem? hát mikor? holnap? jó, hiszen te be akarsz engem csapni és ez nem szép tőled, édes cimborám, mert holnap fölszeded a sátorfádat és odébb állasz, ő ez a titokzatos fordulat, melyre nem voltunk elkészülve...

— Minden fordulat titokzatos, hiszen mindegyik váratlanul jön. Ne aggodj, nem megyek el a nélkül, hogy veled ne lettem volna. Nyugodt lehetsz, Ilon, nem fogok megszökni. Mert hiszen, ha ezt akartam volna... Talán...

— Talán? mi az a talán? mond már, édes cimborám!

— Talán el se megyek.

— Komolyan mondd? igazán mondd? mondd „isten bizony!” de hiszen ez egyszerű! pá édes cimborám, már rohanok is, megmondom a direktornak, jutalmul behűtet egy üveg pezsgőt, te vagy a legaranyosabb teremtés a világon, jaj de örülök...

— És már rohanna is.

— Hé! hé! Ilon, megállj! ne szaladj, te Ilon!

Ilon bedugja fejét az ajtón.

— Vedd a kabátodat, kalapodat, te bolond,

SZEMLE A TŰZÉRSÉG FELETT HATVANBAN.

HORTHY FŐVEZÉR SZEMLEUTJÁRÓL.

és azután se rohanj ezzel a hírrel, mert komolyan mondom, így még elronthatsz mindent. Megvallom néked, hogy most tétovázom. Nincsen már meg az az erős érzésem, hogy innen el kell mennem. De vigyázz, Ilon, ezt csak neked mondom és nem azért, hogy telekürtöld vele a vendéglőt, hanem mert te az én édes cimborám vagy. Hallgass, ne szólj senkinek egy árva szót sem, mert ha szólsz, akkor nekem mennem kell. Megértetted? És most hagyj magamra.

Ilon megcsókolta Emmát.

— Jól van, te irigy, hallgatni fogok, kár azért a pezsgőért, de ebbe is beletörődöm, hanem most már szedd te is a sátorfádat és menj haza, áldásom kíséretében, mert engem boldoggá tettél...

Még egy ölelés, még egy csók és Ilon elment.

Emma egyedül maradt az öltözőben. És egyszerre csak minden megint más lett... Kellemetlen ez a csupaszb szoba... itt öltöződni, ez a ronda elnyűtt vászonhátter választ el a férfaktól... a piszkos, száz év előtt utójára meszelt falakra vidám színészek ráírták az elszólásokat, melyeket boldogtalan pályatársak mondtak volt el itt nyílt színen... a kollégák! színészet... és ez a különös mindenféle összetételű szag... művészet!...

Ma öltözött itt utójára? Osszeszedi a holmiját, azután berakja ládába, kosárba ezt a pár darabot, és elmegy. Holnap délután... elmegy? hová? mindegy. Hogy mi lesz vele, hogy mit fog csinálni? Elmenjen mindentől, a mi ezzel itt összefügg? Abba hagyja ezt a pályát, melyért eddig ő feláldozta egész ifjúságát... ő, ifjúság! sírni kellene véres könnyeket! sok tiszta örömet, a csöndes életet otthon, a nyugodt rendes jóra való esztendőket... Vándorol. Miért? Tanul, dolgozik, vergődik — miért?! Idegen emberekkel él együtt és jórészt tőlük függ, ezektől az idegen emberektől, a kedves kollégák, te édes cimborám, pájtásom, testvér, öregem, drágaságom, és tele vannak irigységgel, gonoszsággal, hazugsággal, ármánykodással, szegények, idegen emberek, hiába minden!

Hiába minden, mert ezen a világon mindnyájan idegenek vagyunk egymáshoz! Küzködik velük — miért? küzködik önmagával — miért?! Azok a szerepek! Jó darabok, rossz darabok. Tanulni, tanulni, tanulni! Tele gonddal, aggódással, félelemmel.

Széljelszedni az alakot, megkeresni, hol vagyok benne én, az ember, azután megint összerakni, összegyúrni, saját testével, lelkével újra megcsinálni a színpadon:

Hangot találni, formát találni, rájönni arra, hogyan beszél az ábrázolandó ember ezzel és hogyan beszél azzal, megtalálni a különbsé-

geket és kifejezni őket. Új meg új megoldások kellene mindenre. Kellenek? igazán kellenek? minek? kinek?

— És az érzések! Ó, azok az érzések. A mikor ki kell fejezni a szeretőt, a hitves, az asszony, az anya érzéseit. Mindent és mindent újra és másképen. És mindig annak a teremtsenek az érzéseit, a melynek szerepét „játsza”. És ő? sorra előszedi az ő átéltéit, az ő szent, titkolt, féltett érzéseit, belőlük ad, az ő bánatos örömeiből, az ő véres könnyeiből, az ő igazából ad, a mikor „játszik”.

Keskeny vonallá szorította össze a száját. Kedves kis pálya, finom kis mesterség, gyönyörű foglalkozás! Kiállni esténként idegen, közönyös mindenféle emberek elé és szemérmetlenül odamutogatni az érzéseimet sorra. Belső világomat árulom havi kétszáz koronáért! Művészet! Elbujok idegen alakok mezébe, de hiába, én vagyok az, a ki az ember legtitkosabb vágyait, ösztöneit, indulatait, a magaméit!! mutogatom.

S ők nézik, a közönyös idegen emberek, szájtátva, szuszogva. Nem tudják, hogy a ki ott fön az emelvényen előttük végigél egy életet, hogy az az asszony én vagyok. De jó, hogy vakok! Mégis, elég volt, elég volt! Elég volt a magam szemérmetlen mutogatásából. Elbujni! És pihenni. Menekülni és itt hagyni mindent!

Mert mi az a „minden”? A függöny legörült. Itt ülök, letörölöm arczomról a festéket, levetem a szerepem ruháját — vége a komédiának. Az imént még, egy órája sincsen, a színpadon vergődött, jajgatott, mérhetetlen fájdalommal szinte megőrült egy anya. A teremben ülő emberek sirtak, bánkodtak, veleszenvedtek. A tömeg tapsolt, ordított, rajongott, ünnepelt... Mi marad meg ebből? Semmi! A színpad néma, a terem üres, egyetlen hang sem marad meg abból, a mi ott végbement. Művészet? Ez az a „minden”? Mit visznek magukkal innen az emberek? Emlékeket! átéltéseket?...

Vállalt vont.

— És én? Mit viszek magammal-én? Szerettek? ünnepeltek? Virágokkal elhalmoztak? Igaz, itt is, meg ott is jutalomjátékom ha volt, adtak egy aranyórát lánczsal, gyűrűt is adtak meg karpereczet, egyszer egy hatszemélyre szóló ezüst evőkészletet. Milyen jó lesz most ez minden; ennek az árából fogok élni, a míg találok magamnak becsületes kenyérkereső foglalkozást. Művészet...?! Fölugrott az öltöző-asztal mellől; nem akart már a tükörbe nézni. Belerakta a kosárba a festékes ládáját, fésűt, tükröt, egyéb apró holmiját. Végül az Alvingné fekete ruháját hajtotta össze.

— Gyere, Alvingné, elég volt! Nem akarok ezután már föltámasztani. Egészen mind-egy, a szomszéd városkában az a pár száz színházbarjór meg fogja-e ismerni a te szomorú sorsodat. Ha meg is siratnak, min-

gyárt el is felejtene. Később meg csak akkor emlegetnek, ha nem tudnak már egyébről beszélgetni. Hiszen csak a más ember sorsáról van szó, művészet, ki bánja, hogy benne a magunk nyomorúsága van?! Elég volt! Menekülni, Alvingné, menekülni!

Kopogtattak az öltöző ajtaján. Osszerezzen. Elmosolyodott azon, hogy milyen ideges. Nyersen szólt:

— Ki az?!

Nyílt az ajtó. Maris dugta be a fejét széles vigyorgással.

— Kezit csókolom, tekintetes asszony. Eljöttem a kosárér.

— Viheti, fiam. Csukja be az ajtót. Ne, ezt hagyja, a virágokat meg a koszorúkat nem kell hazavinni. Itt maradhat ez a zöldsg.

— De már hazaviszem, kezit csókolom, kár lenne itt hagyni ezt a drága virágot! — Maris nagyon büszke volt a tekintetes asszony sikerére.

— Vigye, ha jól esik.

— Gyönyörű szép virágok. És ez a rózsafácska de szép! Visszajövök külön még ezekér. Ebből is látni, mennyire szeretik a tekintetes asszonyt. De örülök neki. Aztán olyan sok szépet mondanak a tekintetes asszonyról! Én nem tudom úgy elmondani, de hallom meg látom, hogy a tekintetes asszonyt igen nagyon szeretik. Büszke is vagyok rá, hogy én viszem a kosarát!

— De ha nem dicsérmének, nem czipelné a kosaramat olyan büszkén, igaz-e?

Maris ránézett tétován a színészre, mo-

FOGADTATÁS VÁMOSGYÖRKÖN.

solygott tele jóakarattal, de nem értette, miről van szó.

— Na jól van, Maris, vigye csak haza a kosarat, meg a virágot. Mindent haza kell vinni, igaz van. Mondja csak, állanak még lent?

Maris csak mosolygott.

— Olyan, a ki a színházban volt, vár még lenn közönség? állanak még lenn a kapu előtt? a téren? Mint a hogyan máskor is szoktak...

Most megértette Maris.

— Sokáig álltak és vártak, kezit csókolom, mert hát én is ott álltam köztük és hallgattam, hogy mit beszélnek, azért nem jöttem fel hamarabb, csak mire ők már elmentek.

— Nincsen már lenn senki? — Szerette volna tudni, Borbáth várja-e és felsőhajtott.

— Már mind elmentek.

— Hát akkor csak menjen, jól van, én is indulok mingyárt. Ha kérdeznék, akárki, mindegy, ha kérdeznék: itt vagyok-e még, mondja, hogy már régen hazamentem.

— Ertem, igenis, — mondotta a cseléd-leány bizalmas mosolylyal. A kosárra két koszorút meg két bokrétát rakott. — A többi mingyár visszajövök. Dehogy is hagyjuk itt ezt a szép virágot!

Fölvette a kosarat és ment.

Emma várt; még nem mozdult: Miért nem megyek? Miért utasítottam a leányt, hogy, ha valaki kérdeznék... Ki vár?

Borbáth, senki más. Az utcasarcon jár-kál föl-alá és vár. És haza kell mennem. Vele, mintha a férjem lenne. „Haza...” És le kell ülnöm az asztalhoz, a vacsorához. A csendes, nyugalmas otthon. Szótlanul ülnék, belül szomorúan, az arczokon csinált vidámsággal. Etelka már nagyon vár, rámnéz majd s a szeme könnyes lesz, kedves gyermek! Laczika... vigyél magaddal, mondotta ez a kis legény, ő, már ő is feleségül akar... És Borbáth!...

— És a holnap délelőtt! Az út ki a vonathoz... Mindnyájan ki fognak velem menni — elkísérem. Esmi fog az esem talán, szomorú, fakó délelőtt lesz. És nem fogunk tudni mit beszélni... Egyre kérdik majd: hová megy? miért megy? gondolja meg, maradjon. És még mindig azt akarják, hogy boldogan éljek a mások recipéje szerint. És meg kell ígérnem, hogy irni fogok... És megyünk ki a vasúthoz lassan, mintha egy halottat kísérnénk ki a temetőbe... három hetes barátságunkat temetjük... És a kopsz fák, a szürke égbolt, az ősz, a vigasztalanság! És fájni fog ez a búcsú tőlük, a kedves jó emberektől, a mindvégig idegenektől. Ó, még Ilon is el fog jönni, korán reggel, bizonyosan eljön még Rozi mama is, kéni fognak, rá akarnak majd venni, hogy maradjak... Mindig a más eszejárása szerint élni... És ha maradok, felbukkan majd az az ember megint, és megint... nem! Rossz rá gondolni! És megint vándorolni, lakást keresni, komédiázni és titkolt szent

MEGÉRKEZÉS GYÖNGYÖSRE.

HORTHY FŐVEZÉR SZEMLEUTJÁRÓL.

A FŐVEZÉR ÉS KISÉRETE MEZŐKÖVESDEN.

érzéseket elárulni idegen bábész csúnya embereknél! Nem bírom ezt tovább! Elég volt! Menekülni! Akárhová menni, eltűnni, de megelégettem ezt a mindenféle megalázásokból összehozott életet!

És mi marad? Felsőhajtott. Egy pár sor a helybeli trombitában... Hát menjünk, öregem! „Megkapó ünnepi est volt a Kisértek péntek esti előadása...” Haza? vacsorázni? „Szegedi Emilia, a kiváló művésznő, ezen az estén tapasztalhatta igazán...” Vagy a pályaudvarra s elszökni a legközelebbi vonattal? „... hogy ennek a városnak intelligens és megértő közönsége mily nagy szeretettel...” szökni a holnap elől is? a következő óra elől is? „... kitűnő drámai színésznő differenciált művészetgyénisége...” Az elismerés elől is? „Főlényes művészi tudása...” Véget vetni mindennek, hatalmas az ábrázolóereje... „Czéltales az egész... „pompás virágodományok...” Minek is él az ember? „Zűgő tapsviharak...” Minek is él az ember! Fejére tűzte a kalapját, fátyolt kötött, a mit nem szokott pedig tenni; vette a kabátját. Jó lesz sietni, mert jön a Maris. Vele mehetne... Még egyszer végig nézett az öltözön: Ide nem jövőket többet! mondotta határozottan, elégedetten.

Kilépett a folyosóra, behúzta maga mögött az ajtót. Künn a gangon sötét volt. Megállt egy pillanatra. Mindenféle furcsa színes kalandos gondolat keringett a fejében. Gyors léptekkel ment végig a gangon a lépcsőhöz.

Epen a mikor indult volna lefelé, a lépcsőházban eléje állt egy férfi. Az asszony vissza-hőkölt, megijedt a hirtelen felbukkanó alakától és ösztönzerű mozdulattal maga elé lendítette védőn a két karját.

A lépcsőházban szerény villamoslámpa világított takarékosan; az üres folyosó beleveszett a kísérletes félhomályba. A házban csend volt, az idő már későre járt.

Emma ijedt szemmel meredt az előtte álló férfi arcába.

Levett kalappal, finom udvariassággal állt előtte az idegen. Kissé izgatottan mosolygott, balkeze végigsimított hosszú fekete haján, sötétbarna megismerés szakállán, fekete szemé biztatón csillogott, az arca megnyerő, finom és kedves volt, igazán nem hatott borzalmasan. Részvevőn csengett a hangja: — Megjlesztettem? — mondotta lágyan. — Bocsásson meg kérem, igazán nem akartam. Nem ismerem reám? Nagyon örülnék, ha megismerne. Ó, nem ismerhet reám, régen láttuk egymást utoljára, tudja mikor? kerek huszonöt esztendővel ezelőtt. Most elcsodálkozik és nem tudja, hogy ki vagyok. Ön egy ekkora kicsi kis leány volt — mutatta a kezével — én meg egy óriás kisfiú voltam, ekkora ni! — Nevetett. — Abban a boldog, szép időben, ön ezt talán el se hiszi, nagyságos asszonyom, mi nagyon jó barátok voltunk. Korán reggel

találkoztunk már és együtt voltunk késő estig, teljes bizalommal voltunk egymáshoz, csak mellékesen említtem, hogy egész egyszerűen tegeződöttünk, de arra talán emlékszik, hogy mindenféle vad, furcsa, különös vállalkozásokba bocsátkoztunk.

Emma a fejét rázta: nem! és hátrált az ismeretlen elől.

— Ó kérem, ne tessék tölem félni. Ha nem akar emlékezni reám, el fogok menni. Nem vagyok toladok. De talán mégis csak szabad bemutatkoznom? Pusztafáy Dezső a nevem és festő vagyok. Nem emlékszik reám?

— Nem... nem emlékszem.

— Pedig én nem tévedek. Szomszédok voltunk, tudja hol? Gödöllőn. Önök a velünk szomszédos kertben nyaraltak. Először a kerítésen át láttuk meg egymást. Ez különben mindig így van. Aztán barátokoztunk, aztán én egész egyszerűen átmasztam a kerítést magához. Kisfiú tesz ilyet. Még mindig nem emlékszik? Nagyon rossz gyermekek voltunk, a felnőttek felfogása szerint, de nagyon jó barátok voltunk és nem hallgathatom el: igazán csodálom, hogy ön ilyen hamar, rövid huszonöt év alatt, elfelejtett. Miért is tartóztatom fel ezzel, ha annyire nem emlékszik reám... röstellem, bocsánatot kérek.

— És már menne, mély meghajlással köszöntvén a hölgyet.

— De nem, nincsenek véletlenek! — mondja a fiatal ember és visszafordul.

Emma csak áll és néz és vár, maga se tudja, hogy mit.

— A mikor megláttam a színlapon ezt a nevet: „Szegedi Emma”, egyszerre csak azt a huszonöt év előtti kislányt láttam. És ezért mentem a színházba. És én megismertem. Rögtön megismertem. Persze, nékem könnyű, én arcképfestő vagyok. Még mindig úgy néz rám, mint egy veszedelmes idegenre. Tisztába fogjuk hozni ezt az esetet és akkor máris megyek, nem fogom önt zavarni. Tessék csak kérem őszintén megmondani: emlékszik arra, hogy egyszer Gödöllőn nyaraltak?

— Igen, emlékszem.

— Nem szeretném, ha azt hinné, hogy én mint kalandra éhes várok már egy óra óta önmára. Arra is emlékszik, hogy egyszer, a mikor lesurrantunk a pinczébe, az önk pinczéjébe, a hol köcsögben állt a tejföl és mi szegény gyermekek egyszer akartunk jól lakni, ellentétben a felnőttek felfogásával, mely ránk néve kedvezőtlen volt, hogy akkor rajtukütköztek? Vagyis, rám ütöttek! — az idegen jóízűen felkaczagott, nevetésétől visszhangzott a néma, üres, sötétbevező folyosó.

Emma elmosolyodott, már kíváncsian nézte a beszélőt.

— Mert én akkor hős voltam, lovag voltam és a mikor hallottuk a veszedelem súlyos lépteit lerobogni a pincze falpcsőjén, én önt, Milike, elbujtattam. Én azonban nekierohantam az ellenségnek, elvágattam mellette, a dühös szakácsnő utánam száguldott,

vad, mérges szavakkal üzdött ki az önk kertjéből — ez alatt ön szép csöndesen meg tudott menekülni. Nem emlékszik?

— Nem emlékszem, — mondotta Emma szinte bocsánatkérően.

— Nékem, hiába, ez felejtethetetlen emlékem marad, mert becsületes, derék jó apám ezért a gaztettemért nagyon lelkiismeretesen elnadragolt. Már akkor voltam kénytelen megállapítani, hogy a felnőtt nem érti meg a gyermeket.

Emma most hirtelen Laczkára gondolt.

— Tudok én azonban elmondani mást is emlékeztetőnek. De ne álljunk itt a lépcsőházban, nagyságos asszonyom, vagy kisasszony? nem tudom, bocsánatot kérek. Hanem ha megengedi, hogy lekísérem a vendéglőbe... vagy ha egyéb terve van, nem akarom zavarni... Pedig nagyon örülök, el se tudom mondani, mennyire örülök ennek a kedves találkozásnak! Gyönyörű fordulat! Azért szép, mert felszáll emlékeztetőnkben életünk boldog kora, a paradicsomnak az a néhány esztendője, mielőtt ki kell vonulni az életbe. Mondtam már, hogy festő vagyok? Festő vagyok. Találkozásunk emlékére majd megpróbálom megfesteni ezt a két gyermeket, nyári napsütésben, a kertben, öntudatlan boldogságban valahogyan úgy, hogy alája írhassem a legkomolyabban, Ádám és Éva. Ha megengedi, újra ajánlanám, menjünk innen, barátságosan ez a lépcsőház.

Emma arra gondolt, hogy Maris talán jön már vissza és indult lefelé. A festő fejébe nyomta széleskarimájú puha kalapját és ment mellette. Boldogan folytatta:

— Most azonban olyasmit fogok elmondani, a mire talán mégis emlékszik. Szenzációs dolog volt. Mi gyermekek már akkor nagyon komolyan gondolkodtunk, főképpen, ha más teremtekről volt szó, nem pedig rólunk. Élt ott velünk a kertben egy szerencsétlen kacska. Most is látom emlékezetem szemével, le is tudnám rajzolni a megszólalásig híven. Azt a feladatot tűztük ki egyszer magunknak, hogy megtanítsuk ezt a különben nem nagyon dísztingvált madarat emberségre, főképpen, hogy hogyan viselkedjék illedelmes úri gyermekek társaságában. Szegény tudatlan jószág majd belehalt a mi kéréshetetlen nevelési rendszerünkbe!

Mind a ketten nagyot nevettek. Az idegen ránézett Emmára kérdően. Emma a fejét rázta: nem emlékszem.

— Csodálom, hogy erre sem emlékszik, mert ezúttal is tetten értek minket, önt is, Milike. Az az oktan madár ugyanis kétségbeesetten lamentált és én nem tudtam önt megmenteni egy kis kellemetlen utóhatástól. Kikapartunk, bizony, és visszagondolástól a szép időre, megállapíthatom, hogy apró-cseprő kalandjaink majdnem mindig így végződtek: kikaptunk... Ilyen az élet. A szerencse nem nagyon kedvezett nekünk.

Megállt és kedves mozdulattal rátette kezét hajdani kis játszótársára alsókarjára: — Én még azt is tudom, hogy annak a kis kacsának akkor nevet adtunk, a hogy illik, és most eszembe jutott a neve is, idefigyeljen, Milike: úgy híttuk, hogy „Laurencia.”

Erre a névre hirtelen felbukkanat a feledés sötétjéből egy napsütötte kert füves-bokros zuga, a hol egy kisleány meg egy kisfiú, kezükben frissen tört vesszővel, zaklattak egy kétségbeesett, otrómbán ide-odátotyogó igazított kacsát; meg akarták tanítani arra, hogy illedelmes meghajlással köszöntse lelkes oktatóit. És Emma most felkiáltott, az elcsodálkozás, az öröm egy különös, soha nem hallott megható hangja: — Dezsi! Maga az!

— És most mind a ketten nevettek; csodálatos érzéssel szívótként, hálásan, megindultan, gyönyörködve nevettek és megfogták egymás kezét és úgy értek le a kapu elé, és most elindultak a fogyatékosan kivilágított néptelen nagy téren.

— Végre! — mondotta boldogan a férfi. — Látja, ilyen ostoba és ügyetlen vagyok. Nem gondolok arra, hogy időközben megnőttem egy kicsit, hogy szakállas ember lettem és odaállok maga elé: Pusztafáy Dezső vagyok. Ki az a Pusztafáy Dezső? Senki és semmi. Mert hogy én emlékeztem arra, hogy Milike

a Szegediék kislánya volt, az egészen más, azt mi úgy nevezzük, hogy véletlen. Ha mingyárt azt mondtam volna: „Adj isten, Milike, én vagyok a „Dezsi”, tiszteletet a Laurencia!” ugyebár, ön rögtön tudta volna, hogy ki ez az illető: a környék legvásottabb fleckója, emberek, állatok réme, gonosz meglepetések tervezője és megvalósítója, pákosztos, vad, veszedelmes kislegény, röviden: a Dezsi.

— És maga megismert, a mikor a színpadra kiléptem?

— Meg bizony! Hiába bujt az Alvingné alakja mögé, ráismertem rögtön: ez a Milike, ez az én pajtásom. Mert bár hirtelen vittek el akkor vidékre, egy rokonhoz és ott maradtam néhány évig és nem tudtam önnek írni, és nem tudtam, hogyan jussak el önhöz, hol lássam újra, hol keressem...

— Látni akart? fel akart keresni? Dezsi!

— Nem, ezt csak úgy mondom... Vagy talán igen, akartam látni, de ez az akarás valahol mélyen lappangott bennem, mit tudom én, hiszen annyi minden él titokban, jól elrejtve az emberben, hogy el se lehet képzelni. Maga még nem tapasztalta? A mikor elragadtak Gödöllőre, az nagyon rosszul esett nékem, sokat gondoltam magára, Milike... még így a fátyol alatt is látom annak a kislánynak az arcát, a kivel játszottam boldogan, gondtalanul...

— Dezsi, maga ezt most csak azért mondja...

— Azért mondom, mert ez így van. Színházat is játszottunk. Tessék, most már erre is emlékszem. Maga akarta, hogy játszunk színházat. Hozott hazulról törülközőket meg kötenyeket s ebből készültek a maga kosztümjei. Fényesek voltak. Királynőket játszott, vagy helyesen: a királynőt játszotta mindig. Én nem nagyon lelkesedtem ezért a művészetért és úgy segítetttem magamon már akkor, erre is nagyon jól emlékszem, hogy mindig egy festőt alakítottam. És furcsa, ma is ezt csinálom.

Nagyot nevettek. Jártak a téren, mint két buzgón fecsegő gyermek; nem törődtek vele, hol járnak, merre járnak.

— Persze, maga volt a festő! már tudom; ez ugyanott történt hátul a kertben, a hol Laurenciát tanítottuk. De maga nagyon mérgező piktor volt, a mikor én mint királynő megparancsoltam: „Festő, adjon egy pusztit!” Nem akart engedelmkedni. Haragos lett, azt hiszem, gonomba is volt, és nem törődött azzal, hogy én vagyok a királynő.

— Kegyetlen dolog! Ilyen ostoba az ember, ha még olyan okos a kisfiú. „Festő, adjon egy pusztit!” Bezzeg, ha most mondaná... — Dezsi! Dezsi!!

— Ne szörnyülködjék, Milike, hiszen én ezt csak úgy mondom tréfának. Mert tudnia kell, hogy én nagyon jókedvű fiatal ember vagyok. Ennek is egészen egyszerű titka van. Ha nem vagyok megelégedve a helyzetemmel, akkor bátran próbálok magamon segíteni. Ma délután is egyszerre csak megállapítottam, hogy foglya vagyok annak a kellemetlen vasúti fülkének. Utazni, utazni, minden óra egy örökkévalóság. Mára elég! mondottam, és hirtelen leszálltam a vasútról. Mert én szeretem elhítni magammal, hogy szabad ember vagyok.

— Hát nem az?

— Szt, Milike, erről jobb nem beszélni. Reméljük a legjobbat. Most például nagy nekilendüléssel elindultam, hogy eljussak egy kastélyba, a hol tömeges arcképfestést akartam velem rendeztetni. A legjobb úton voltam, pénz áll a házőz. Ekkor jött rám az érzés: Kiszállani! Rögtön engedelmkedtem. Az előttem ismeretlen áldozatok megörökítése igazán nem sürgős. És ime, milyen okosan tettem, hogy félbehagytam az utat.

— Különös véletlen, — mondotta Emma okosan.

— A véletlen mindig különös, nem vette még észre? És pedig azért, mert nem tudunk mögéje nézni, hogy ő hogyan csinálja. A mi ma történt, azzal én most nagyszerűen meg vagyok elégedve. Úgy sétálok itt magával ezen a félsötét, néptelen téren, mintha kicsi korom óta mást se tettem volna, mintha huszonöt éve járkálnék itt és mindig csak itt... és mindig magával!

A FŐVEZÉR SZEMLEJE A MISKOLCI CSAPATOK FÖLÖTT.

— Festő, maga egy hunczut!

— Kérem, Milike, ha óhajtja, megpróbálok és hunczut leszek. Az ember mindent tud, egy kis jóakarattal. Én most boldog vagyok, mert egészen úgy érzem magamat, gondtalan kisfiúnak, mint enyhe huszonöt évvel ezelőtt. És látja, ez a boldogság titka. Csak a ki megőrizte magában a gondtalan gyermeket, csak az tud igazán boldog lenni.

— És a ki nem tudja megőrizni?

— Azt meg lehet tanulni, Milike.

— Hogyan?

— Most már kezdem érteni a helyzetet. Azért jöttem, Milike, hogy erre megtanítssam. Azért is érzem annyira természetesnek ezt a mi találkozásunkat. Sohasem tudjuk, hogy kivel mikor találkozunk újra, de azt sem tudjuk, hogy, ha valakivel beszélünk, nem utoljára beszélünk-e vele. Gyönyörű dolog, hogy vannak viszontlátások és hogy vannak fölismerések. Az élet nem vígasztalan és az élet nem reménytelen. A színház ma zsúfolva volt. Mégis be tudtam jutni a terembe, mert be kellett mennem, az csak világos. És azt hiszem, hogy ott a teremben ma este én voltam a legboldogabb. Gyönyörködtem az ön tudásában, az ön nagy tehetségében.

— Kérem, Dezsi, hagyja ezt.

— Tölem nyugodtan tűrheti a dicséretet.

— Én voltam az ön első partnere. Már akkor is nehéz szerepet játszott. „Festő, adjon egy pusztit!” Nagyszerű szöveg!

— Ne bolondozzon! — Emma nevetett.

— Ezt ön nem mondja komolyan. De most én kérdezek magától valamit a legkomolyabban: Nem éhes? Hová akart menni, a mikor eléje álltam a lépcsőházban? Most már bizalommal lehet hozzám, azt hiszem, mert kiderült, hogy én vagyok a legrégebb barátja.

— Jól van, Dezsi, elismerem, hogy maga az én legrégebb barátom. És igaz van, jókor jött. Mondja, mikor utazik el innen?

— Tessék?!

A fiatal ember megállt és sértődötten nézett a gyanútlanul kérdező hölgyre.

— Mikor utazik? — ismételte Emma, már kissé türelmetlenül, a kérdést.

— Ezt úgy is mondhatta volna, Milike: Én most ide megyek, elkísérhet a kapuig, vagy a vendéglő ajtajáig, aztán búcsúzunk, nagyon örültem a kedves viszontlátásnak. Ha majd huszonöt év múlva megint leszáll valahol a vonatról és megint találkozunk, talán könnyebben fogunk egymásra ismerni. De fölösleges az kérdezni, asszonyom, hogy mikor utazom. Nem kell megvárunk a vonat indulását. Én igazán nagyon örültem ennek a viszontlátásnak, csókolom a kezét, már megyek is!

— Dezsi! Festő! Hiszen maga buta! Ne érzékenykedjék. Megmondhatta volna röviden: ekkor meg ekkor utazom. Mingyárt megtudta volna, hogy ez miért érdek.

— Még nem tudom, hogy mikor utazom tovább.

— Persze, ön szabad ember.

— Igenis, szolgálatjára.

— Most figyeljen, meg fog érteni mindent: Én is szabad ember akarok lenni!

— Szabad ember?...

Nem volt nehéz meglátni, hogy a fiatal ember nem értette.

— Olvashatta a színlapon, hogy ma játszottam itt utoljára.

— Igen, igen, olvastam, búcsú-előadás volt.

— Előadás után, a mikor végre magamra maradtam az öltözőben, elfogott a vágy, hogy innen minél előbb, most mingyárt elutazzam.

— Most mingyárt?

— Igen, most mingyárt.

— Még az éjjel?

— A legközelebbi vonattal, mely innen elvisz. Akárhová, mindegy! — Emma belekapaszkodott Dezső karjába. — Akar a segítségemre lenni?

— Szökünk? mint huszonöt évvel ezelőtt? Ó, hogy megismétlődik az életben minden! Nagyszerű ötlet. Micsoda nagyszerű teremtés maga, Milike! És hová szökünk? És miért szökünk? Ki elől szökünk?

— Dezsi, ez most mind nem fontos. Nem vagyok nagyszerű teremtés. Menekülök az ön rossz-sorsom elől. Szaladok, mert ezt az én életemet nem bírom el tovább. Nagyon sokat szenvedtem.

— Igen, tudom.

— Tudja? Mit tud? honnan tudja?

— Láttam ma este a színházban. Csak a ki nagyon sokat szenvedett, tud magából ilyen hatást kiváltani.

— Menjünk innen, Dezsi! Most egyszerre nagyon ideges lettem. Szinte félek!

— Nincsen miért. Nem történhetik ezután semmi olyan, a mit ne tudnék elhárítani. Jöjjön, királynő, a festőjével. Éppen eleget álltunk a lámpa alatt, ha meggondoljuk, hogy most el fogunk szökni. — Körülnézett. A tér sötét, néptelen volt. — Jöjjön bátran, meg fogom védeni, sokkal jobban, mint ezelőtt huszonöt esztendővel. Csak arra kérem, legyen jókedvű. Akkor minden sikerülni fog!

— Én is... én is úgy érzem, hogy most minden sikerülni fog.

Hirtelen összeresztett és hátra nézett.

— Milike kérem, ezt ne tegye! A ki a rossz-sorsa elől menekül, az ne nézzen hátra. Az csak előre nézzen, mindig előre. A mi mögötte van, az ilyen módon elmarad. A ki hátranz, az magához csalogatja a rosszat és megszibbasztja az erejét. Csak előre, Milike!

Mentek a vasúthoz.

— Kapaszkodjék belém. Támaszkodjék reám. Így járunk együtt, mintha már egy egész életen át járnók az utat.

Egyformán, katonásan, egyenletesen léptek.

— Hogy van, Milike? Nyugodtabb már?

Higgye el, hogy ön már nincsen itt. Hogy

Bosznay István: Pihenő az erdőben.

még itt sétál, ki a vasúthoz, ez csak külsőség. Mondja, nem éhes?

— Izgatott vagyok.
— Kár ezzel töltenie az idejét, nincsen rá semmi oka. Meglátja, milyen nagyszerűen fog ez a kis kirándulás sikerülni. Ha ezzel megnyugtathatom, bevallom, hogy nagy gyakorlatom van a szöktetésben.

— Azt elhiszem! Férfi és festő! — mondotta Emma fanyar megvetéssel.

— Milike, úgy sejtem, hamis nyomon jár. Én is utálok a rossz-sorsot és én is megszükettem előle néhányszor. Ebben nagy gyakorlatom van. Ezért unszolom, hogy bízzék bennem.

— Hiszen én bízom magában, Dezsi! Látja: baktatok magával a vasúthoz, és elszántan megyek akárhová.

— Okosan teszi. Majd csak később fogja felismerni, hogy most milyen okosan teszi. Mondja csak, Milike, van egy kis holmija?
— Nagy pakkom van, Dezsi!
— Hol van? Már a vasútra tette?

— A lakásomon van. Csak holnap délelőtt akartam innen elutazni.

— És a holmiját ott akarja hagyni?
— Nem én! Van ott egy nagy ládám, két bőrönd, egy utazó-kosár, a kézitáskám, ez az én vagyonom, Dezsi!

— Hát akkor... előbb mégis csak oda kellene menni a lakására, összecsomagolni és intézkedni.

— Nem, nem megyek oda!
— Sokkal tartozik? Ott is kosztolt? — kérdezte Dezső nagyon óvatosan és a világ legtermészetesebb hangján megnyugtatta vendéjét: — Az nem baj; van nálam pénz, kisegíthetem.

— Emma felkaczagott.
— Nem azért nem megyek vissza. Nagyon derék jó embereknél laktam, úriembereknél. Mondja csak, Dezsi, jó festő maga?

— A művész sohasem elég jó festő. Értem a mesterségemet. Kedves, hogy máris érdeklődik a művészetem iránt.
— És volna kedve engem szépen lefesteni?

— Félek, hogy előbb-utóbb ez meg fog történni.

— Azért kérdezem, mert a hol most laktam, azok szerettek és nagyon jók voltak hozzám, Dezsi. És én erre hálásan gondolok, és meghálálnám valahogyan a hozzám való jóságukat. És most az jutott eszembe, hogy, ha maga lefest, megküldjük nekik az arcképemet. Szeretik a szép képeket, van egy pár nagyon szép festményük.

— Rendben van. Hálánk jeléül adományozni fogjuk nekik külön e célra olajba festett arcképünket, díjmentesen. Ezt meg lehet csinálni.

— Dezsi, maga egy angyal!
Kértek az állomásra.

— Az angyal éhes. Jöjjön, Milike, az étterembe. Talán kapunk még enni. Az idő már éjfélre jár.

Leültek a terem egyik sarkába. Vacsorát rendeltek. Megtudták, hogy a vonat egy félóra múlva jön.

— Hozom a táskámat és megnézem, lehet-e már jegyet váltani.

— Szeretnék egy pár sort írni a házigazdának. Bizonyosan nagyon várnak és nem tudják, hová lettem. Én meg gyáván megfutamodtam a búcsúzás elől, mely suta, együgyű, és fölösleges módon szomorú. Az emberek ilyenkor nézik egymást, és egyszerre csak azon veszik észre magukat, hogy nem tudnak egymásnak mit mondani. Éljen boldogul, mondják, minden jót és gondoljon néha reánk és írjon és keressen föl, ha egyszer megint erre jár. És sírnak. Mire való ez?

— Igaza van. Míngyárt szerzek levélpapírt meg borítékot.

Míg Dezső a táskájáért ment és jegyet váltott Budapestre, Emma megírta a levelet Borbáthnak. Kérte, ne aggódjék, ne nyugtalankodjék, ő még az éjjel elutazott; értesíteni fogja nemsokára, hogy hová küldje a holmiját. Egyelőre csak néhány szóval köszöni a jóságos, szíves gondoskodást, melyben részesítette és melyet nem fog elfelejteni soha. Szeretettel csókolja az édes gyermekeket, a bájos Etelkát és az aranyos Laczikát — itt Emma szeme tele lett könnyel — és kéri Borbáthot, hogy tartsa meg továbbra is baráti jóindulatában. Nem búcsúzott el tőlük, mert fél az izgalmaktól. Így mégis csak jobb. Váratlanul jött és váratlanul tűnt el.

Meg volt a levéllel és megkönnyebbülten felsóhajtott. Dezső elküldte a vasúti szolgát a levéllel, vigye rögtön!

A pincér hozta a vacsorát. Jóízűen ettek. Dezső duzzadó jókedve hatalmába kerítette Emmát, a ki most vidáman kutatott emlékezetében, a régen letűnt idő egyes képei után. És ime felbukkantak az egyes

jelenetek, melyekről azt hitte, hogy már régen elmúltak benne örökre.

Nagyokat nevettek a kalandjaikon és sajnálkoztak: hogyan is tudtak mindezekről a szép és kedves eseményekről megfélekedezni.

— Nem volt kivel beszélni róluk, — mondotta Emma. — Mert ez nem érdekel mást, Dezsi, csak minket kettőnket. Mi tudjuk, hogy mi az, a mikor azt mondjuk: lementünk a pinczébe; meg ha azt mondjuk: Laurencia; meg ha azt mondjuk —

— „Festő, adjon egy puszit!”...
— Mást ez nem érdekel. Másnak ezek közönyös, unalmas történetek, nekünk meg napsugaras édes emlék.

— Tudja, Milike, az az érzésem, hogy most is hét éves vagyok, maga meg öt, vagy négy és fél esztendő, és hogy az a bizonyos huszonöt év, a mely időközben ránk akart nehezéni, nem változtat ezen a mi pompás korunkon semmit!

— Ha én ezt így tudnám érezni! Mennyi minden történt velem ez alatt a huszonöt év alatt. Ha tudná!

— Meg fogom tudni, Milike. Maga el fogja nékem mondani majd egyszer valamikor, és rá fog jönni, hogy a mi eddig történt magával, az mind csak készülődés volt a boldogsághoz.

— Keserves készülődés, mondhatom!

— Higgye el, Milike, én se hamperegtem egyre-másra rózsaszirmokon... hogy finoman fejezzem ki magamat. De most eltökélt szándékom, hogy boldog leszek. Tudatosan, okosan, megfontolt szándékkal boldog leszek. Mert ezt meg lehet csinálni!

— Nem tudok ebben hinni.
— Mindegy. Én ehhez a legkomolyabban hozzáfogok. És nagy örömmre leszek, ha ön, hitetlen Milike, hozzám szegődik segítő-társnak.

— Nem, Dezsi...
— Nem?!
— A maga jól felfogott érdekében mondom, hogy nem.

— Nono! Az én érdekem!...
— Mert én azt hiszem, Dezsi, hogy a boldogsághoz is tehetség kell. Nem minden ember tud boldogan élni. Én, Dezsi, nem tudok. Akármit csináltam eddig, akármibe kezdtem, akárhová jutottam, nekem semmire sikerült. Dolgoztam, küzdöttem, iparkodtam, és csak túrtam meg szenvedtem. Miért? nem tudom. Ez az én életem átkos élete. Úgy látom, hogy természettől fogva boldogtalan vagyok. És a jó embereknek, a kikkel sorsom összehoz, csak szomorúságot meg bánatot okozok. Ez így van, Dezsi!

— Hát kérem, a mit mondott, az ugyebár, lesújtó? — szólta Dezső kedves gúnyval. — Engem azonban nem lehet lesújtani. Engem nem lehet megijeszteni. Én nem félek. Még

Czencz János: Pihenés.

ha vödörrel hozza is a szomorúságot és a bánatot, az se baj. Majd elbánok vele. Eddig is rám bízta magát és a dolog egészen jól ment; kérem, tegye ezt ezután is. Meg kell a dolgot próbálni. Most úgy hatok talán mint egy szájhős. De nem... Kár erről ennyit beszélni. Ez érzés dolga. Érti ön, Szegedi Emilia, hogy ez a Pusztafáy Dezső olyan ember, a kiből megbízhatik? Siessen a válaszszal, mert már jön a vonat!

Kivitte Emmát karonfogva a vonathoz. Szerzett egy üres fülkét. Agyat rögtönzött a pamlagon.

— Így ni, most helyezze magát kényelembe, fekdüdjék le és pihenjen nyugodtan. Mert tudnia kell, hogy ezután én fogok örködni az ön élete felett, ha ön is úgy akarja. Feküdjék csak le kényelmesen, aludjék, álmodjék szépeket, mert a vonat ezalatt viszi egy új életbe, mely boldogsággal lesz tele.

Borbáth sokáig járt a téren föl-alá; megállt az utcásarkon és várt. Látta Marist

hazamenni a kosárral. És Emma még nem jött. Várt. Izgatott lett... Az asszony holnap mégis el fog utazni?! A kiért meg tudna tenni mindent és nem lenne semmi sem áldozat!...

Most jön. Odamenne hozzá. Nincsen egyedül! Borbáth beleolvad az árnyékba; rémült szemmel néz: Egy férfi van vele! Nézi; nem látta még; nem ismeri.

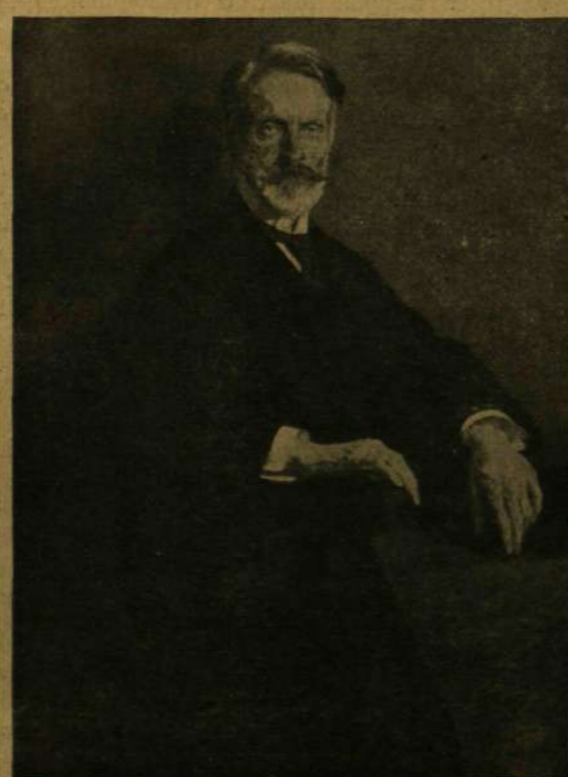
Egymás kezét fogják és úgy sétálnak. Egymást nézik szerelmesen. Jókedvűek, nevetnek! Milyen vígan tud most nevetni ez a szomorú asszony! És sétálnak... mintha nyár lenne. Tessék, a szerelmes pár. Ime, a bánatos asszony titka. Ez a megfejtés! Mi lesz?

Utánuk les. Szívét belepi a rossz-érzés hidege. És a mikor azok kimennek a vasúthoz, a lelke megtelik méreggel, epével. Utánuk lopózik és a teste minden porcikája reszket.

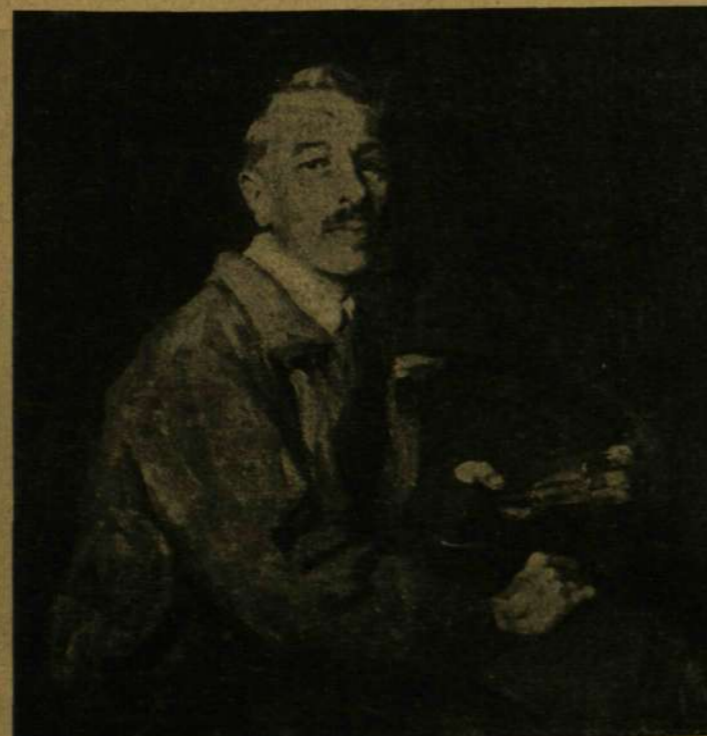
Látta, hogy az étkező-helyiségbe mennek, hogy asztalhoz ülnek. Látta, hogy az asszony levelet ír. A mikor magára maradt, Borbáth

Táry Gyula: Nyári hangulat.

Karlowszky Bertalan: Gróf Andrássy Gyula arcképe.

Udovary Pál: Apám.

Szlányi Lajos: Ski nyomok.

Heller Ödön: Vasárnap.

oda akart menni hozzá. Legyűrte felindulását. Be akart lépni az étkező-helyiségbe és le akart ülni a szomszéd asztalhoz, némán, úgy hogy oda se néz. Kiverte a hideg verejték. Látta, a mikor odaadták a levelet a vasuti szolgának.

A mikor a szolga kijött az étkező-helyiségből, megpillantotta Borbáthot és megismerte. Köszönt és odaadta a neki címzett levelet. Örült, hogy ilyen hamar végzett a megbízással.

Borbáth zsebébe gyűrte a levelet. Kiment az állomás mögé; egy lámpa alá állt; elővette a levelet. Föltépte durván a borítékot; az ujjja reszketett, alig tudta kikaparni a borítékból az összehajtott papirlapot. Elolvasta a levelet. A düh fojtogatta. Szinte rosszul lett, annyira felindult. Összegyűrte a levelet a markában.

Szenyes szitkokat mormogott kékülő ajakkal. Nyögött kínjában. Allt.

Azután lassan megmozdult, nehézkesen elindult. És görnyedt testtel, halálosan kimerült lélekkel, vánsgorgott haza, örömtelen házába.

Kézdi-Kovács László: Tölgyesben.

Rózsaffy Dezső: Kis város.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

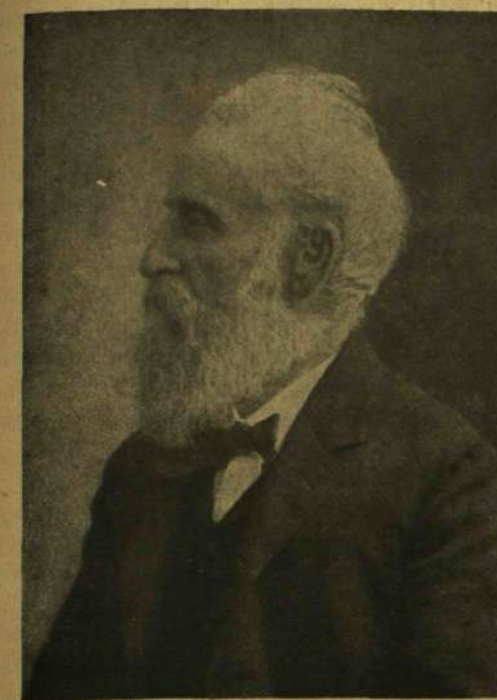
teljesek és egyúttal mégis igen finomak is. Valósággal lehellik a kékes árnyékokkal felszántott hómezők fagyos levegőjét. Kriesch Aladár tanulmányfeje elmélyedő hangulatával és lelki előkelőségével messzire túlnő térfogata szűk keretein.

A Műcsarnok megszokott, derék kiállítói közül említsük fel Romek Árpádot finom csendeleivel, Nagy Vilmost jó interieur képpel, Knopp Imrét városrészletével, Udvary Gézát kis lovas képével, Endrey Sándort Romanelli képével; Merész Gyulát, Tury Gyulát üde hegyoldalaival, Kató Kálmánt szépen világító dunai képével, Pentelei Molnár Jánost szokott virtuozitással festett csendeleivel, Edvi Illés Aladárt pompás állatképpel, Pörge Gergelyt, Bosznay Istvánt, Moldvai Krajna Jánost, Koszkol Jenőt, Boemm Rittát, Wagner Gézát.

A már nevet szerzett fiatalok közül legelső helyen Béli Vörös Ernőt kell megemlítenünk, a ki egy öreg toreador jellegzetes tanulmányfejét festve, igen szép harmóniát adja a szürke és vörös színek finom árnyalatainak. Márton Ferencz küzködő és nagy lendületű lelke jól tükröződik egy pár kis képén, Szüle Péternek sok érzéke van a realista látásmód erejéhez, melyet igen könnyed, játsszi technikával párosít, Czencz János az ötletes finomságokat szolidabb, a test szerkezetét is adó ábrázolással kezdi összekapcsolni, Bardócz Árpádot Goyaszerű mozgás-jelenetek foglalkoztatják. Záhonyi Géza a plenair lázólomszerű ellentétein tobzódik, Vass Elemér teljesen kinőtt már régebbi próbálkozásai dilettantizmusából és igen erős festői meglátásokkal jelentkezik, Csuk Jenő haladt, Krusnyák Károly régieskedő modorba sok frisseséget rejt el, Rózsaffy Dezső mindjobban lehiggadt, Belányi Viktor egy igen eleven és élő arcképpel állít meg, Frank Frigyes fejlett technikájával erősen virtuózlikodik.

A meg nem igen szerepelt fiatalság közül elsősorban Udvary Pált említsük ki, atyjáról festett nemes beállítású képéért. Utána Szőnyi Istvánt eredeti, felfogású, erősen stilizált kétes arcképével, végül Ordódy Pált, a ki ha levetkőzi a müncheni iskola erőitlen „schwung”-ját, ügyes, tartalmas festő lesz.

A szobrászati rész színvonala egyenletesebb, mint a festményeké. Kivetni való munka kevesebb akad közte. Elsősorban Beszédes Lászlót, Pásztor Jánost és K. Strobl Zsigmondot említsük fel. Beszédes László Nilus leánya című szoborműve az élet teljességét kitűnően rejti stilizáltságának leple alá. Strobl Zsigmond több jó szobra közt egy igen kiváló bronzfej pompázik, Pásztor János pedig egy igazán „kisértés”-számba vehető szép női aktot állított ki. Murányi Gyula érdekesen stilizált és kivüle jó dolgokat küldtek még Szamosi Sós

ENTZ GÉZA, A MOST ELHÚNYT MAGYAR TERMÉSZETTUDÓS.

Vilmos, Szentgyörgyi István, Rápoli Lajos, Siklódy Lőrincz, Rubletzky Géza, Horváth Géza, Lányi Dezső, Gárdos Aladár. A plakkettek közül Murányi és Berán Lajos dolgai emelkednek ki.

A grafikusok terméről egy Karlovsky-raiz kivételével nem kell külön megemlékeznünk. F. Z.

A MAGYAR ZOOLOGIA ATYJA.

E megpróbáltatásokban gazdag év december havának negyedik napján súlyos gyász nehezedett a magyar természettudományokra: kidőlt vezérei, lelkes fátylahordói sorából a legérdemesebbek, a legtiszteltek egyike: meghalt idősebb dr. Entz Géza.

Valóban atya volt ő a modern magyar zoológiának: az ő tanításán, útmutatásán és példaadásán nevelkedett az a ma már népes tudós nemzedék, a mely a zoológia minden ágában eredményes munkát fejtett ki és a letűnt emberöltő alatt a külföld elismerését is kiérdemelte.

Ostwald, a világszerte ismert német vegyész és természettudós a tudósok két típusát különbözteti meg: a kitűnően előadó, temperamentumos, gyorsan alkotó romantikusokat és a megfontolt, arczuk veritékével teremtő, zárkózott klasszikusokat.

A nemrégiben sirba szállott báró Eötvös Lóránd, a mi világhírű fizikusunk viszont a professzorok két típusát jellemezte markáns vonásokkal. Az alkotó, a tudományt előre vivő, új igazságokat feltáró professzorral szembe állítja a rekapituláló nevelő professzort.

Entz Géza egyéniségében mindkét tudós és mindkét professzor-típus harmonikus egységbe olvadt. Előadásaiiban félre nem ismerhetjük Ostwald romantikus tudósát. Alaposan, filozófiai magaslattól átgondolt előadásait a legapróbb részletekig kidolgozta. Választékos előadói modora, szellemes fordulatai, hatásos pontjai, egyéni beállítása hallgató-ságát mindenkor magukkal ragadták: nemcsak a budapesti tudományegyetemnek, de csaknem kerek Magyarországnak legkiválóbb, valóságos szónoki erejű előadója volt. És ez elegáns, kivételes előadói tehetség minden megnyilatkozása valóban klasszikus vetetű volt. Az orvosprofesszorokra — mert hiszen eredetileg maga is orvos volt — oly jellemző magasabb, univerzális nézőpontból, nemcsak szűkebb tudományköre: a zoológia, de az egész, szerves és szervetlen világ, az összes természettudományok mérhetetlen mezején állandóan színvonalas áttekintésével, a régi mesterek és a legújabb kutatások alapos ismeretével mindenkor a tudomány abszolút igazságait, a természet örök törvényeit hirdette. A klasszikus tudósok kritikai eklek-

tizizmusa sohasem engedte meg, hogy felkapott, divatos jelszavak árával ússzon: mindenben és mindenkor az abszolút igazságot kereste. Mintha csak róla vette volna Madách a tudós ideálját: „Mi a tudvágyat szakhoz nem kötők, átpillantását vágyjuk az egésznek.”

Mint professzor, elsősorban nevelő, iskolázatlan tömegeket iskolázó szerepet töltött be. Entz Géza egyetemi tanári működése már a specializáció évtizedeibe esett. Ő azonban a természetvizsgáló élelátásával felismerte, hogy lehetetlen addig specialistákat nevelni, a míg modern szellemben általános képzett szakembereink nincsenek. A specialista könnyen az erőt a fáktól meg nem látók örök hibájába esik. A specializáció csak felépítmény, a mely szolid csak akkor lehet, ha alapzata biztos. A mintapaedagógusok emberfeletti munkájával fardozott azon, hogy megteremtse specializáló-dásunk biztos, széleskörű alapját.

És e mellett az alkotó tudósok munkájából is kivette a maga részét. Speciális munkatérén: a véglényekről szóló tudományban, a protistológiában itthon is iskolát teremtett; általánosabb érdekű tanulmányai pedig nézőpontokat tárt fel a nemzetközi tudomány számára is.

A világhistoria örök evolúciója úgy hozta magával, hogy a magyar tudományok ez az érdemes agg bölcsse utolsó heteiben csak élete második nagy alkotásának: a magyar zoológusok népes gárdájának örülhetett; az elsőt: egykori kolozsvári intézetét komolyan veszélyeztetve kellett tudnia. Mert annak a büszke tudományos végvárának, a melynek mai hatalmas körvonalai az internált Apáthy István nevéhez fűződnek, a kolozsvári egyetem állattani intézetének alapjait Entz Géza rakta le: az volt első alkotása.

Kolozsvár nemcsak politikai és gazdasági tekintetben és — ötvösipara folytán — ősi soron „kincses” városunk nekünk, de szellemi életben is. Elszigetelt fekvése, ősi nemes-sége, szinmagyar polgársága és az a tény, hogy a Királyhágón túli részeknek évszázadok óta fővárosa, — hisszük, hogy marad is, — mindezek a tényezők évszázadok alatt intenzív és magasfokú kulturát fejlesztettek falai között, a mely sokszor győztes versenytársa Budapestének.

Kolozsvár neveltje, ott született vagy nevelkedtek, közpályára és vezető szerepre onnan indultak Jósika Miklós, a költő, Erkel Ferencz, a zeneszerző, Fadrusz János, a szobrász, Toldy Ferencz, az irodalomtörténész; a Telekies, Kriza János, a Barcsayak, vagy hogy a természettudományok művelőinél maradjunk, néhai Szabó József és Török Aurél, a mai magyar mineralógus és anthropológus generáció nevelői, ősz Koch Antal, a geolo-

BAYER JÓZSEF, A MAGYAR SZINÉSZET ÉS DRÁMA TÖRTÉNETÉNEK MOST ELHÚNYT KITŰNŐ KUTATÓJA.

gus gárda tanítómestere, Hlosvay Lajos, a műgyetem vegyész-professzora, Daday Jenő, a rákok tudós specialistája, Apáthy István, a mikroskopi anatomia magyar bölcsesége, Herman Ottó, az utolsó magyar polihisztor és onnan került a budapesti műgyetemre idősebb Entz Géza is, a modern magyar zoológia atyja.

Ott, a Mikó-kert százados fáktól árnyas parkjában vetette meg a kolozsvári egyetem megszervezésekor az évtizedek múltán büszke palotába költözött állattani intézetet. És ennek szerényes laboratóriumában fedezte fel az élet egy igen fontos jelenségét: az állati véglények és növényi algák együttélését.

1891-ben kolozsvári tanszékét a József-műgyetem katedrájával cserélte fel, majd 1901-ben a Margó Tivadar halálával megürit budapesti tudományegyetem általános állattani és összehasonlító bonczati tanszékét foglalta el.

Entz Géza életének javarészt a tanteremben és a laboratóriumában töltötte. Nemcsak megszervezte laboratóriumait, de a nápolyi zoológiai állomáson is fűrkészte az élet örök törvényeit. E törvények megismerésében gyönyörködött önmaga, ezeknek hirdetésében gyönyörködött páratlan előadásai során lelkes hallgató-ságát, a mely a hála örökzöldjével övezi immár a modern magyar zoológia atyjának sírhantját.

Dr. Lambrecht Kálmán.

ELNÉZLEK...

Elnézlek, edes feleségem.	Más párokkal járt vig szerencse.	Oh biztató csillagszemednek
Olykor, hogy észre sem veszed.	Gondtalan edes szerelem, —	Sugarát hogy úgy oszthatod!
Oh hányszor nézlek-ugy titokban:	A tús komor templomában	Gyerkőczeink szemébe abból
Nem ejt-e titkos könyvet a szemed?	Imádkoztál te értem, hitvesem.	Egy-egy menyország fénye juthatott...
Mikor mi egymást megszerettük,	De nem sirám volt a fohászod,	De nem gondolsz-e úgy titokban
Szívünk beh szép jövőt remélt!	Oly tús volt, mely mosolyog.	Fény húnysára, éjre te?
Nem ismerhetted még te akkor	Lemondó annyi kedvtelésről.	Nem arra gondolsz-e, ha kérded.
Az én sorsom kegyetlen istenét.	Mit úgy imádnak gyöngye asszonyok.	Hogy ma is mint rég, úgy szerettek-e?
Csak azt érezted: hí szerelmem,	És évré év úgy szállt felettünk	S hogy nem hűtlenség-e szerelmem.
Száz dalom, álmodom csalogat	S ma is küzdünk mint valaha.	Ha most is úgy szerettek én —
S velem jöttél és nekem adtad	Fészkünkbe fényt más nem varázsol.	S tán azt szerettem, a ki voltál
A legvirulóbb ifjúságodat.	Csak szíved lángja, szemed sugara.	Szép ifjúságunk eltűnt idején?

Vagy érzed, a hogy most szerettek,
Akkor is úgy szerettek;
Nem a tünékeny ifju bájért, —
Másképp, mit évek el nem törlenek!

Mi az? Nem tudom én, csak érzem:
Valami szentül tiszta, nagy...
S csak az voltál te nekem akkor
S most is csak az vagy és az csak te vagy!

Telekes Béla.

TÜNETEK ÉS TÜNŐDÉSEK.

⊙ Mikor lesz ennek a rettenetes drágaságnak vége?

Olyan kérdés ez, mely nemcsak a gazdaszónyokat érdekli, hanem édes mindnyájunkat. S a pesszimisták megadják reá azonnal a feleletet, hogy: soha.

Pedig a történelem szempontjából semmikép sem helytálló az ilyen kijelentés. Volt már ennél sokkal nagyobb drágaság is, és mégis elmúlt. Még pedig oly módon, hogy visszatértek a régi árak. A francia forradalom idején, mikor úgy nyomtatták derűre-borúra a semmi fedezettel nem bíró papír-asszignátákat, mint a hogy nálunk a bolsevikok: horribilis méreteket kaptak a drágaság. Hogy csak ép egy ténnyel világítsuk meg a helyzetet, felhozzuk egy pár czipőnek az árát, mely 1796-ban nem kevesebb mint 26,000 frankba került. Ettől pedig még a mai nyomorúságos viszonyok között is távol vagyunk.

A gabona ára pedig évszázadokra visszamenőleg oly állandóságot mutat, hogy szinte csodálatra készíti az embert. A régi Rómában például, mielőtt még nem hoztak külföldről hajószármra élelmiszereket, s ingyen gabonakiosztások által nem avatkoztak bele a szabadkereskedelem természetes árfejlődésébe, egy modius búzának az ára egy denár volt. Ez pedig átszámítva métermázsára és koronára, körülbelül 16 korona árnak felel meg métermázsánként. Tehát annyinak, a mennyi a háború-előtti búza-árnak megfelel.

Természetes, hogy a jótermés vagy a rossztermés idején az árkülömböség Rómában még nagyobb volt mint a mi napjainkban. Mert fejletlen volt a közlekedés, s nagy távolságról nem lehetett behozni azt, a miben hiány mutatkozott, se a fölösleget nem lehetett értékesíteni. Eusebius szerint az Augustus-korban beállott nagy drágaság idején 5 és fél denár fölment a búza ára, ellenben 250-ben Kr. e. csak 3/5 denárt tett az ki, (a mikor ennyi pénzért 50 kgr szarított füget vagy 21 kgr húst lehetett vásárolni) de hosszú időkre számítva az átlag-árát, csaknem ugyanannyi volt az, mint nálunk háború előtt. Több mint kétezer év alatt úgyszólván semmi változás. Mit remegünk tehát attól, hogy most egészen másként alakul majd minden?

IOBL MÓR. — Moldován Béla rajza.

Igen nagy hiba ezt a mai drágaságot úgy itélni meg, hogy a háború-előtti árakat a mostaniakkal hasonlítjuk össze. Mert a legnagyobb mértékben ép az változott meg, a mivel mérünk, vagyis a pénz. A háború-előtti forint vagy korona egészen más értéket jelent mint a mostani korona. Akkor a pénzünknek teljes aranyértéke volt. A házkoronás papírpénzemért kaphattam valóságos aranyból egy házkoronásat. S minthogy mindenki tudta, hogy így van, elfogadták külföldön is teljes értékben a bankpénzemet. Svájcban például egy házkoronás aranyat kaphattam érte, és ráadásul aprópénzben még egy frankot. De ma hiába vinném pénzemet a bankba, aranyat nem kapnék érte. Itthon elfogadják fizetésbe, de külföldön csak igen kicsi érték gyanánt fogadják el — jó reménység fejében. A 100 koronást ma Svájcban csak 3/4 frank értékben fogadják el. Ha aranyat akarok a pénzemen vásárolni és azzal fizetni, akkor a pénzem összezsugorodik, s alig egy kicsi részét képezi előbbi értékének. Már pedig a nemzetközi áruforgalomban az arany az érték-mérő.

Ha mi most is aranyban tudnánk fizetni a koronáértéket, mint a hogy fizettük azelőtt, a drágaság mindjárt nem lenne horribilis. Például a húsnek 50 korona az ára és azt mondjuk, hogy irtózatos drága. Pedig csak nekem oly drága, és az olvasónak ily drága, mert nincs aranyunk és nincs aranyértéknek megfelelő bankjegyük. Ha ilyennel tudnánk fizetni, mindjárt mérsékelt lenne az ár. Ez svájci pénzben csak 1 frank 60 centime-nek felel meg, vagyis a mi háború-előtti pénzünkben másfél korona. Az idei bornak 1000 korona körül van az ára hektoliterenként; azt kell mondanunk, irtózatosan drága. De ha aranyfrankokban vagy aranykoronákban fizetnénk, úgy csak valamivel lenne az több 30 koronánál.

A drágaság legnagyobb oka tehát abban áll, hogy a pénzünk rossz.

S ha ezt a tényt teljes súlya szerint tekintetbe vesszük, úgy azt kell mondanunk, hogy nálunk az élelmiszerek ára ma is olcsóbb, mint Európa legtöbb államában. A búza árát nem hasonlíthatjuk össze, mert az nálunk nem képezi szabadkereskedelemnek a tárgyát, de hasonlítsuk össze pl. a húst és a vaját. Az előbbi Párisban 8, az utóbbi 20 frankba kerül kilogrammonként. Lát-szólag olcsóbb ott az árunk mint nálunk, de voltaképp sokkal magasabb. A francia száz papírfrankért Svájcban 60 arany-frankot adnak, annak az értéke tehát tizenötöször oly nagy, mint a mi papírkoronánké. S ok így a húst oly drágán fizetik, mintha mi 120 koronát adnánk érte, s az ő vajuk ára nálunk 300 koronának felel meg. A pénzünk sokkal rosszabb, de a drágaság náluk még a mienknél is nagyobb.

A bibliában olvassuk, hogy Bölcs Salamon nagyban folytatta a lókereskedést. Negyvenezer lóra voltak istállói, s az ő „tőzsére” Egyiptomból hozták a lovakat, hogy aztán a khitita és szyriai fejedelmeknek adják el. (Krónika könyve II. 1.) Egy-egy harci lónak az ára másfélszáz ezüst siklus volt. De egy ezüst-siklus négy koronának felel meg a mi pénzünk szerint. (Természetesen háború-előtti vagyis teljes értékű aranykoronát értve, s 3 korona 27 fillérnek számítva egy gramm finom aranyat.) Így tehát abban az időben 600 koronába került egy katonára való háts-ló. Ugyanolyan összegbe, mint a hogy a katonai kincstár a háború előtt a remondatakat vette. Harmadfelezer esztendő alatt a lónak az ára — viszonyítva az aranyhoz — meg nem változott.

Milyen különös, csaknem csodálatos dolog ez! És még különösebb, hogy az arany nemcsak a tömegárukkal szemben tartotta meg vásárlóképes állandóságát, hanem a másik pénzt reprezentáló fémmel, az ezüsttel szemben is. Nagy Sándor idejében 13 font ezüstért lehetett egy font aranyat kapni. Mikor ez a nagy hódító Ázsia elfoglalására készült, attól tartott, hogy a sok arany, melyet a perzsa király kincstárában zsákmányolni remélt, le fogja szorítani az arany értékét. Ezért verette ezüstből a tetradrachmákat, úgy állapítván meg az aranyhoz való arányukat, mint 1:12.5-höz. S ez az arány megmaradt csaknem a mult század közepéig. Később, a mexikói gazdag ezüstmányák termése folytán az ezüst nagyon elértektelenedett ugyan, de most a háború folyamán ismét megnövekedett értékében. Ma már 14 font ezüstért kapható egy font arany.

Oly bámulatos dolog ez, melynek senki sem tudná megadni a magyarázatát, s melynél csak a méter-mérték és az ó-koriak mértéke közötti arány a csodálatosabb. A méter tudvalevőleg épen-séggel nem olyan egység, melynek hosszát szabadon választották volna az emberek, hanem egész pontosan a földgömb egyegyed dél-körének a tizmilliomodik része. És ha ezt a métert összehasonlítjuk a babyloniai rőfjével — melyet egész pontosan meghatároz Herodotos — ki fog tűnni, hogy a kettő csaknem egyenlő. S még feltűnőbb a súlyegységek egyezése. A kilogramm tudvalevőleg egy köbdecziméter 4 fokú tiszta víz súlyával egyenlő, tehát olyan egység, melyet tudományos mérések által kellett meghatározni. És mégis a régi babylonai két fontnak csaknem teljesen megfelel. A régi Babylon romjai között találtak ugyanis mérleg-súlyokat is, melyeken rá volt vésva a hatóság hitelesítő bélyeg. Most is lemérhetjük a súlyukat, s két font megy rá 2 gramm különbséggel egy kilogrammra. Az ember azt szeretné hinni, hogy talán a babyloniaiak se önkényesen, hanem valamely tudományos megállapítás alapján határozták meg a mértékeik egységét. De ilyent elképzelni is bajos!

AUER TÁBLABÍRÓ, TÁRGYALÁSI ELNÖK. — Makoldy rajza.

A TERRORISTÁK BÜNPÖRÉNEK TÁRGYALÁSÁRÓL.

DÖGEI A BÍRÓSÁG ELŐTT.

Bér Dezső rajza.

MAX MIKSA, MADARÁSZ GYILKOSA.

A KACZÉR.

Elbeszélés. — Irta Körmeny Viktor.

I.

Az anyja világi dáma volt és nagy házat vitt. Páros keddeken esténként fénybe borult a lakásuk és feketeruhás urak, fehérnyakú hölgyek találkoztak a villogó csillárok alatt. Zene szólt, keringő forgott a sima nagy teremben és a kis szalonban illatos flört bujkált. És a háziasszony soha sem mulasztotta el behozatni a tipegő, gömbölyű kis lányt és a bácsik nagy gyönyörűségére tréfás szigorúsággal parancsolt rá:

— Kacsintson szépen, Juliette! Olyan furcsa volt, hogy Juliettenek hívta a kicsit, de abban már a bácsik is, nénik is örömeiket lelték, a mikor a gyermek valóságilag zsonglörködött a pillantásaival. Valami utólréhetetlen báj volt a Juliette kacsintásában és egy fiatal órnagy — öreg barátja a háznak — őszintén meg is monddta a véleményét:

— Asszonyom, ez a gyerek magánál is jobban fogja érteni a dolgát.

A boldog mama kaczagott és rózsás ujjainval szájára legyintett az órnagynak, de az idő az utóbbinak adott igazat. A mikor Juliette tiz éves lett, egyre sürűbben ismétlődő kacsintásainak értékét jelentékenyen növelte, hogy azoknak immár nemcsak fénye, hanem tüze is volt. Ezt jól tudta maga a kislány is és a mikor a lépcsőházban fekete szeme összevillant az ezredesék Janijának

tekintetével, meglegedetten látta, hogy a tizenhat éves kamasz a haja tövéig elpirul.

E bimbókorában Juliette gyakran állt a tükör előtt és komolyan foglalkozott a szépségével. A szemén kívül, melyről már akkor tudta, hogy legerősebb fegyvere lesz az életben, meleg bizalommal volt a nyaka iránt. Klasszikus hajlása, remek kis nyak volt a Julietté már akkor és a kislány, minél többet látott belőle, annál jobban el volt ragadtatva tőle. Nyáron, a mikor az anyja társaságában sétált a füredi strandon, tisztában volt vele, hogy az „öregék” is szívesen megnézik, sőt a szezon vége felé az ezredesék Janijának, a ki szintén ott nyaralt, dicsekedve mondta meg, hogy egy miniszteri segédfogalmazó örülten szerelmes bele. Az ezredesék Janija, a ki ezt a merészséget már egy év óta magának vindikálta, mélyen elkésereve fogadta a kijelentést és éles hangon vágta a szemébe:

— Kaczér, csúf teremtés vagy, Juliette! Ebből nagy pörölés és harag lett és csak másnap békültek ki a villa kertjében. Jani alázatosan kért bocsánatot Juliettetől. A fejét lehajította, szeme nedvesen éggett, a mikor a lány előtt esengett:

— Drága kicsi Juliette... Én nem tehetek róla, hogy olyan nagyon szeretlek... Csengő kaczagás honorálta ezt az őszinte vallomást.

— Kedves barátom, erről én sem tehetek. De az őszinteség és bűnbánat jutalmát érdemel. Ime...

Balászi rajza.

BENYOVSZKY DETEKTÍVFŐNÖK HELYETTES.

GOMBOS FORRADALMI TÖRVÉNYSZÉKI BÍRÓ.

A TERRORISTÁK BÜNPÖRÉNEK TÁRGYALÁSÁRÓL.

Bér rajza.

BONYHÁTI TIBOR POLITIKAI NYOMOZÓ.

És odakínálta égő piros kis ajkát a fiúnak. Jani a hetedik menny boldogságával akarta elvenni a drága kincset, de a mikor reszkető szája már-már odaforrott a Juliettéhez, a meleg csendben újra fölcsendült a kislány kacaja és Juliette gúnyos trillával futott el a fiu mellől, meg sem állva, a míg el nem tűnt a veranda üvegajtaja mögött.

II.

Hanem azért az ezredesék Janija mégis megkapta azt a csókot. Igaz, hogy akkor már harmadszor nyaraltak együtt a kék víz partján és az első alapvizsga némi tekintélyt kölcsönzött a fiúnak. Az öntudatos szerelem első boldog órája volt ez, melyhez hasonló nincs több az életben. Most a Juliette fekete szeme égett nedves tűzben, a mikor szép feje ott pihent a fiu mellén. Reszkette sügták meg egymásnak a boldog titkot és a csókjuk sokáig tartott mint a fülemüle dala a kert végében...

Ezen az estén az ezredesék Janija volt a legboldogabb emberfia a fürdőben. Juliette nevével az ajkán aludt el és másnap reggel első útja a villa felé vitte. A kert alatt, a sűrű orgonabokrok árnyában évődő halk beszéd ért a füléhez.

Azt mondja, hogy szeret? Szép magától, de én egyelőre nem nyilatkozhatom...

— Juliette!
— ... És a döntést későbbre tartom fenn magamnak.

— Juliette, az ég, ne gyötörjön, hiszen látja, mennyire imádom!

Jani a segédfogalmazó hangjára ismert. Sötét gyanu ütötte mellbe: hátha már valóságos fogalmazó ez a kalóz és komoly számdékai vannak! Komor harag lángja lobbant föl szívében és már arra gondolt, hogy boszú végzetként tör át a bokrokon, a mikor újra a lány hangját hallotta:

— Legyen meggyőződve, barátom, hogy nem zárkozom el érdemeinek elismerése előtt. És hogy megjutalmazzam: ime!...

Es odakinálta — az ezredesék Janija tisztán látta — égő piros ajkát a segédfogalmazónak, a ki talán már valóságos fogalmazó volt. De a mikor a fiatalember reszkető szája már-már odaforrott a Juliettéhez, a derült napsugárban újra fölcsendült a hullámos kacagás, és Juliette gyilkos habotával futott el és meg sem állt, a míg el nem tűnt a veranda üvegajtaja mögött.

Jani keblében ezúttal vegyes érzelmek haboztak. Boldog volt, hogy Juliette elfutott a kalóz elől, mint egykor ő előle, de a mikor arra gondolt, hogy mi lesz három év múlva, tekintete komoly aggodalmat árult el. Egy pillanatig még habozott, hanem azután daczosan visszafordult az úton.

— Kaczér, csúf teremtés! — dünyögte haragosan összeszorított fogai között.

III.

Jegyzeteimből nem tűnik ki, mi történt három év múlva, ellenben egészen bizonyos, hogy hat év múlva Juliette felesége lett az ezredesék Janijának. Egy rövid novella keretében nem volna elég hely illusztrálni, avagy csak részletezni is amaz összetett lelki kínokat, a miket derék hősnőnk Juliette kacérsága miatt elszenvedett az oltárig vezető úton. De elszenvedte őket s a „végre egyedül!” pillanatában mit meg nem bocsánata az ember annak, a kit szeret. És hősnőnk forrón szerette hitvesét.

Ősz volt, a búcsuzó természet sárga takaróval borította be a tavasz ösvényeit, de az ezredesék Janijának szeme rózsaszínben látta az egész világot és lelke meggyőződésével súgta asszonya fülebe:

— Miénk az élet és a szerelmünk örök, ugye Juliette?

Juliette mosolyogva, üdvöt ígérő pillanattal állta az ura tekintetét. Mondani akart valamit ő is, de észrevette, hogy a fehér fátyola eltakarja a nyakát. Egy végtelenül bájos mozdulattal félredobta az irigy leplet és a férj ezt a mozdulatot ebben a pillanatban kielégítő válasznak tekintette.

Később, a mikor a mézesetek könnyű lepkeszárnyon tovaillantak a meleg fészekből és Juliette öngyűsége édesanyja példáját követve, de a változatosság kedvéért minden páratlan szerdán megnyitotta termeit a kíváncsi szemek előtt, fordultak ugyan elő apró esetek, a miket a fiatal férj csöndesen rosszalott, de az ezredesék Janija a tanu-

Balázsfi rajza.

SZURGOTH GYULA, A TÁRGYALÓ TÖRVÉNYSZÉK ELNÖKE

Moldován rajza.

FEUERLÖSCHER VÖRÖS KATONA.

lékony férjek alcsoportjához tartozott, a kik felül tudnak emelkedni a kicsinyességeken. A boldogság egét egyelőre nem zavarták felhők. De másfél év múlva Juliettenek fia született, bumfordi egészséges honpolgár, a kit midőn először vittek be a maga lábán a társaságba, a nagymamája csupa megszokásból arra szólított föl, hogy kacsintson. A kicsike azonban teljesen tehetségtelennek bizonyult ezen a téren, sőt, mi több, az unszolásra viharos sírásba kezdett. A nagymama tekintélyét megmentendő és gyermekkori emlékeinek hatása alatt, Juliette sietett szótfogadni és egy szőke, puhaképi főhadnagynak olyan mélyen talált a szemébe nézni, hogy az ezredesék Janija, a ki komolyan fogta föl férji szerepét, sarkon fordult és szó nélkül ott hagyta az egész társaságot. Juliette ugyan utána futott és kérlelni kezdte, de az ura lesújtó, sötét pillantással mérte végig és azt mondta neki:

— Kaczér, csúf teremtés vagy, Juliette! Szeretném tudni, mikor fogsz megkomo-lyodni.

Az asszony bosszusan rándította meg a vállát.

— Eh, majd ha megöregszem!

IV.

És Juliette megöregedett. Negyvenéves lett és a születésnapja reggelén valami azt súgta neki, hogy ez a határkö végzetes lesz a szépsége történetében. A tükre megnyugtatta ugyan, hogy a szeme tüze még a régi, a kacsintása észbontó, de a két halántékára két széles szarkaláb futott ki, bús ránczai az öszenek. Juliette csaknem sírva fakadt e fölfedezésen; de a kritikus pillanatban a nyakára tévedt a pillantása és megvigasztalódott. Volt oka rá, mert ez a nyak még mindig olimpiai fenséggel ragyogott vissza a velencei kristályból. Fehéren és buján, mint Vénuszé.

És Juliette kétségbeesett mohósággal sietett élvezni a nyárutót. Az ezredesék Janija, a kiből a királyi táblán komoly, pápaszemes János lett azóta, melabús megadással kísérgette el a feleségét mindenhol, beletrökdve a változhatatlanba. Juliette elvégre hű volt és a férj nem adta föl a hitet, hogy az idő majd csak megváltoztatja az asszony természetét. Néha még gyönyörködni is tudott benne, a mint lihegve, kerengve hódított egy-egy báterem forgatagában. És nagyon megijedt, a mikor egy alkalommal Juliette hajnal felé köhögni kezdett és a hideg borzongatta.

Az asszony még mosolyogva búcsúzott a gavallérjaitól és egy fiatal, kékszemű egyetemi magántanárnak azt mondta a kocsija előtt:

— Ha nagyon beteg leszek, maga fog meggyógyítani.

Otthon sebesre verte a láb a forró ajkát és harmadnapra az öreg háziorvosuk nagyon komolyan azt mondta a bírónak:

— Veszedelmes tüdőgyulladás...

Juliette bágyadtan, félig deliriumban fekküdt illatos ágycsón, a szeme gyönyörű volt a láb csillogásától, de az arca tűzrózsáit néha ijeszítő sáppadtság váltotta föl és a két keze olyan volt a bíborszínű selyem paplan fölött, mintha elefántcsontból lett volna.

— Fázom... — súgta remegő ajakkal az urának, a ki gondterhes arccal ült mellette.

— Majd jobban leszel, Juliette, — mondta elérékenyülten és fölfebb húzta a paplant az asszony álláig.

Másnap még rosszabbul lett és az orvos konziliumot ajánlott. De a krízis szokatlanul gyorsan következett be, a szív nem bírta a rohamokat és mire az odahívott két professzor megérkezett, Juliette már haldoklott. Szépen, szomorúan, mint a mikor a nyár elköszön a virágos völgytől és a hervadó rózsák hullatni kezdi szirmaikat. Pillan-

tása tétován kalandozott a szoba mennyezeten, a lélegzete forró volt és nehéz.

Az öregebbik professzor, a háziorvosuk kollégája, a mint az ágyhoz lépett, mindjárt látta, hogy a vég közeleg. A beteg föl hajolt és alig észrevehetően egy lemondó kézmozdulatot tett.

— Fázom... — nyöszörgötte a kez és a tanár is úgy tett, mint a férj, fölfebb húzta a takarót Juliette álláig.

Azután a másik ment oda a beteghez, egy kékszemű, fiatal professzor, ugyanaz, a kitalál az asszony akkor hajnalban elbúcsúzott. Egy kicsit elfogult volt az ifju tudós és szomorúan nézett a haldoklóra.

— Fázom, — mondta újra Juliette, de a mint fölvetette szép fekete szemét, megismerte az orvost. Mosolyogni akart, de már nem tudott. Hirtelen a gyermekkorra jutott eszébe és valami bolondos gondolat kergetőzött lázas agyában. „Kacsints, Juliette!” — súgta magának, de a bűvös szemek fénye már megtörtött. Fáradtan hunyta le pillát és érezte, hogy az orvos a pulzusához nyúl: Jobbkeze engedelmesen, tehetetlenül pihent a férjében, de ugyanebben a percében valami csodálatos, utolsó erő szállta meg és a balkezével lerántotta a takarót az álláról.

A szép klasszikus nyak az ágy fehérségéből is diadalmasan villant elő és Juliette félig, lehunyt pillái alól meglátta, hogy az orvos szeme odatéved. Kékülő ajka gyöngye, alig észrevehető mosolyra nyílt és ezt a mosolyt fagyasztotta arcára a halál.

VILÁGOSSÁG.

Regény. (Folytatás.)

Irtta HENRY BARBUSSE.

Leugrott; remegett a büszkeségtől és saját tettétől.

— Meg ne próbálja még egyszer — morgott néhány katona, elhelyezkedve az árokokban és csaknem kővé meredve a rendkívüli látványtól: egy őrlül, világos nappal, az első vonalban felugrik a mellvéd tetejére! megcsodálták a vakmerőséget, de ez túl magas volt nekik.

— Mit?! Még egyszer?! Ide nézz!

Marcassin újból felugrott és sovány alakját fölegyenesítve, karját egyenesen kinyújtva, mint egy nyárfa, üvöltött.

— Csak Franciaország dicsőségében hiszek!

Semmi más nem létezett az ő számára: ő maga se volt más, mint ez a meggyőződés. De alig harsogta bele a szavakat a láthatatlan viharba, két karját kitérte, aztán mint egy kereszt az égen, néhányszor megfordult s elborzadt kiáltásaink közepette nagy zuhanással visszabukott a lövészárokból. A hasára esett. Körülvették. Most hirtelen hátra fordult, karjai elérőlenedtek, pillantása szemébe fűlt. Vére töcsába kezdett folyni körülötte és mi félreleptünk durva bakkancsainkkal, hogy ne taposunk bele.

— Úgy halt meg, mint egy bolond — szólalt meg fojtott hangon Margat. — Oh, Istenem, mégis csak szép halál!

Levette sapkáját, ügyetlenül tisztelgett és úgy maradt, lehorgasztott fővel.

— Meghalni egy eszméért: ez szép halál — suttogta Vidame.

— Szép bizony! szép bizony! — mondták utána a többiek.

És ezek a kis szavak mint hulló virágszirmok csókolták végig a nagy, megölt katona holttestét.

— Hol van a sapkája, a mit úgy szeretett? — nyöszörgött Aubeau, az ordonánca, miután mindenütt kereste.

— Ott fenn... a keservit! Majd megkeresem — mondta Termite.

A bohóc elindult megkeresni az ereklyét. Ő is felmászott a mellvédre, nyugodtan, de összezugorodva. Láttuk, hogy mint egy szegény, sovány kis majom, fűgén keresgél az iszonyatos töltés-oldalon. Végre megtalálta a sapkát és visszaugrott a lövészárókba. Szakálta között álló szemében mosoly csillogott és bársonyos szőrrel fedett öklén csörgött a rézlemez.

A holttestet elvitték. Két ember cipelte, egy harmadik a sapkát vitte utánuk. Valaki meg-

szólt: „Az ő számára már vége a háborúnak!” és mialatt a halott ment hátrafelé, mi összegyűltünk és tovább indultunk az ismeretlen felé. De minél előbb voltunk, annál jobban elmaradt minden egyéb, még az események is.

Ot-hat napig az első vonalakban kóboroltunk, csaknem alvás nélkül. Órákat, félnapokat és féléjszakákat ácsorogtunk, várva, hogy szabaddá legyenek előttünk az utak, melyeket a sötétben látni se lehetett. Minduntalan vissza kellett jönni előbbi helyünkre, hogy aztán újra kezdjük a játékokat. Őrizzük az árkokat; hozzászoktunk egy-egy komor, meztelen szöglethez, melynek képe kivetődött a megszenesedett homályú alkonyra vagy a tűzre. Arra voltunk kárhoztathatók, hogy mindig ugyanazokat az ösvényeket bámuljuk.

Két éjszakán át nekikeseredve dolgoztunk egy, a harmadik vonalban levő régi lövészárókban, hogy a beomlasztott régi erődítéseket helyreállítsuk; kijavítottuk a korhadt, fekete deszkázatok favázát; kispertük a száraz levezető-csatornákat, mely tele volt szelvénydarabokkal, megkövesedett fegyverekkel, rohadó ruhákkal és élelemmel, mintha egy erdőt és egy házat romboltak volna itt le, halomba gyűlt a piszok, az epikus piszok, a végtelen piszok. Éjszaka dolgoztunk, napra elbujtunk. Csak a derengő esti szürkület idején láttunk egy kevés fényt, a mikor felrángattak álmunkból: a földre ráborult az örök éj.

Munka után, mikor már a hajnal-szomorúsága jött az éjszaka nyomába, sorban visszabujtunk az itt kiéptett kavernákba. Ide csak valami tompult zaj hallott, de a sziklafal folyton mozgott a föld rengései miatt. Ha valaki pipára gyújtott, összenéztünk. Mindent elintéztünk már, s most lestük, hogy telik perc a perc után; nem volt szabad leoldani derekunkról a tölténytáskák súlyos, csörgő övét.

Hallottam, hogy valaki mondja.

— Ej, otthon, mifelénk vannak rétek, utak, ... a tenger; de sehol másutt nincs ilyen ronda vidék.

Az ősemberék barlangjaihoz hasonló barlang homályában láttam, hogy kinyúlik egy kar, s a mezőket, a tengert mutatva, szinte utánuk kapott; aztán egy gyöngye fényű négy embert láttam kártáynál, a kik hajdani, békés kedvteléseikből szerették volna valamit visszaidézni az ismerős kártyafigurákról; majd Margat-láttam, a mint egy, Termite zsebéből kiesett szocialista újságot lobogtatott és őrlüln röhögött a benne lévő áblakokon. És Majorat civakodott az étellel; addig csókolgatta tartalék-kulacsát, míg elállt a lélekzete, és akkor elcsöndesedve és csepegő szájjal, kijelentette, hogy ez az egyedüli eszköz e nyomorult ketrecből való kiszabadulásra. Később az álm megölte a beszédek, a mozdulatokat, a gondolatokat. Magamban ismételttem néhány frázist, hasztalan erőlködve azt megérteni; és elmerített az álm, az ő-álm, mely elég komor és elég mély, hogy úgy tűnjék fel, mintha itt lenn semmi más nem volna kívüle, mialatt fent, valahol, röpdös a magasságban egynéhány tettünk, és a mely visszatér mindig, hogy éjszakáját beöntse az emberi testekbe.

Előre! Az éjszakáinkat darabokra szakgatták. A simogató méreggel, reményességekkel és árnyakkal eltelt testek megrázkódnak és kiegyenesednek. Kimászunk a lyukból, ki-megyünk a kigőzölgéstől megsűrűsödött levegőből, támoanyagva fölme gyünk a jeges és szagtalan síkságra, a végtelen síkságra. A nyomorúságos kis pihenők alatt, melyeket a minden oldalról lött csapatban időnként keletkezett hullámzás okozott, ledőlünk, le-dobtuk magunkat a lejtőre. És átkaroltuk a földet, mert nem volt semmi más, a mit őlelni lehetett volna.

Aztán újra magával sodort bennünket a mozgás. A szabályos ütődések, a lépések egyforma üteme és az egyformává kényszerített lélegzetvétel nem engedett ellankadni, hanem bennünk élt. Folyton rezonáltatta agyunkban, fogaink között ezt a halk szót: „Előre!”, még hosszabban, még végtelenebben, mint az ágyúzás. Mindig tétetett velünk még egy

lépést nyugat felé vagy észak felé, oly végtelen hosszan, mint a nappal és az éjszaka. Egy aczélsikorgással tovahúzódo lánczáká kovácsolt össze bennünket: gépiesen csörömpöltek a puska, a bajonett, a töltények és a bádorgulacs, mely az egyetemes sötétségben úgy ragyogott, mint egy szög fényes feje. Kerekék, fogaskerekék, gépiesség. Látni, a mint a dolgok valósága és az élet egymásba csapnak, egymást súrolják, koptatják.

Jól tudtuk, hogy valami tragédia felé megyünk, s hogy ezt csak a parancsnokok ismerik; de a tragédia főleg az volt, hogy oda kellett menni.

Terepet változtattunk. Elhagytuk az árkokat és újra fölmentünk a földre. Egy nagy-nagy lejtő takarta el előlünk az ellenséges égboltot, eltakarva, megvédve bennünket ellene.

Azon az estén, mikor felmentünk a földre, valóságos ködtenger kavargott előttünk, melyben lapos térségek és fák árnyképei úszkáltak, s a melyben egészen elmerülve vonultunk tovább. A fojtogató nedvesség a hideget valami új dologgá változtatta és jeges borzongásként hatott ránk. Pestises örvények zúgtak körülöttünk, zűrzarvarosan, szélesen, és néha, az út mentén, a sápadt keresztfák körvonalai még pontosabban rajzolták elénk a halált.

Ez a tizedik éjszaka volt, de mivel ép a legutolsó: még hosszabbnak tűnt föl a többieknek. A távolságok nyöszörgöttek, zúgtak, morogtak, durván tárták elénk a ködlegeken át a lejtő tetejét és a reszkető fényben időnként megláttam az előttem baktató katonát. Szemeim erősen rátapadtak, bejárták borjúbőr-köpenyét, máhászfijakkal vállaihoz erősített derékszíját, melyet lehúztak az aczállal megtömött tölténytáskák, a bajonett, az ásó; elnéztem kerek kenyerzsákjait, melyek hátratulódtak; beburkoltt és bebugott puskáját; magasan telegyömösölt hátizsákját; a pokrócot, lábtakarót, sátorlapot, melyek rendszeren összehajtogatva legfölül voltak; de még ezeken is túlelmedett a csajka, a mely feje fölött úgy zörgött, mint egy repedt kolomp. Közélről, és csak öt tekintve: milyen borzalmas, nehéz és hatalmas tömeg egy fegyveres katona!

Egyszerre — talán rosszúl adtak vagy rosszúl értettek egy parancsot — hullámzani kezdett a század, a mely visszazorítva, rendszerenül menetel a lejtőn. Körülbelül ötven, borjúbőr-köpenyűk miatt egymáshoz teljesen hasonló katona megzavarodva, féltéken futkosott össze-vissza, nem tudva mihez kezdeni és körülöttük szitkozódva nyargalásztak az altisztek, míg végre újra összegyűjtötték őket. A rend helyreállott és a rakéták kékes-fehér fénylepedőiben láttam, hogy a sötétség óriás teste alatt újra ringó ütembe igazodnak a lépések.

Az éjszaka pálinkát osztottak szét. A lámpások fényénél lehetett látni a kinyújtott, remegő, tükröződő kulacsokat. Ez az ital egy percre öröme és lelkesedésre gyújtotta belső részeinket. A fanyar, erős folyadék mély indulatokat keltett, harcziás külsőt adott nekünk és valósággal a gyilkolás győzelmes kárörömével szorítottuk magunkhoz a fegyvert.

De az éjszaka tovább tartott, mint ez a láb. Az árnyaink fölé állított istennő alakja elhagyta kezünket és fejünket és az egész győzelmi borzongás tovaszállt vele.

Sőt még az emléke is valami keserűségfélélt keltett föl szívünkben:

— Láttad, errefelé sehol sincsenek lövészárkok — morogták az emberek.

— És miért sincsenek? — felelte egy nehézfejű. Azért, mert bánják is ők a szegény katona életét!

— Barom! — vágott közbe a káplár — mi a fenének legyen hátul is lövészárók, ha van egy előttünk, te állat!

— Allj! Előttünk ment el a hadosztály törzskara. Azt lehetett volna mondani, hogy itt az éjszaka völgyében, földalatti palotából ki-

KÜVÉR POLITIKAI NYOMOZÓ. — Moldován rajza.

Dr. László Jenő. — Bér rajza.

KAKAS. — Bér rajza.

jövő hercegek tartanak körmenetet. A karokon, kezeken, nyakakon mindenütt kintünte zörög és csillog; aranyos fénykör felbőki be a tüneményes csoportot.

Ez a káprázat föllevenített, erőszakkal fölbresztett bennünket, mint a hogy az éjszakát is fölriasztotta.

Az emberek a beomlott árok szélére húzódtak vissza, hogy az utat szabadon hagyják, és nagy sötétségömbökbbe temetve bámultak előre. Minden nagy személyiség belelépett a porzó fénylegyezőbe és néhány lépésig csupa csillogás volt. Az emberárnyak oldalt, szégyenkezve és elbűjva, igen halkán suttogtak azokról, a kik előttük, mint ragyogó fáklyák, elvonultak.

A kik legelől mentek, a törzskart kísérve, azok a századok és zászlóalj tisztjei voltak. Ismertük őket. A sötétségből kisóhajtott alá- zatos magyarázatok vagy dicséret, vagy szitkozódás voltak: az egyik a derék, tisztánlátó tiszteknek, a másik az élvhajzóknak vagy a gyáváknak szólt.

— Az ott ni, agyonlövöti az embereket!
— Ezért pedig szívesen meghal az ember!
— Az a bakatiszt, a ki igazán megteszi mindazt, a mit kellene, annak vége! — jelentette ki Pélican.

— Vagy pedig véletlenség...

— A századtisztek közt vannak fehérek meg feketék. Tudod, alapjában véve csak annyit mondhatok: ez az embertől függ. A vakszerencse vagy egy derék ember kezébe jut, vagy egy komisz lába alá dob. Nem lehet semmit ellene tenni. A véletlentől függ.

— Annál rosszabb miránk!
A katoná, a ki ezt mondta, bizonytalanul mosolygott a parancsnokok ragyogásának visszfényében. Arczáról a belenyugvás érzését lehetett leolvasni, és szerény munkásalakok valamikor réges-régen látott szép mosolya jutott róla eszembe. A köröttem állók arra gondoltak: „Így van megírva...” és nem gondolkodtak tovább; határozatlanul néztek előre, beleburkolva a sötétségbe, mint fekete, kóbor népek.

Aztán olyan tiszték mentek el előttünk, a kirkől már senki se beszélt, mivel nem ismertük őket. Ezek az ismeretlen tiszték jobban hatottak ránk, mint a többiek, és szemünkben egyre nagyobbra nőtt hatalmuk és fontosságuk. Az emberek árnyai tehát hallgattak. Dicséretet és ítélezéseket nem mondtak már a most elhaladókról, és mindcsek az apró részletek elhalványultak. A maguk teljességében csodáltuk őket.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Henry Barbusse «Világosság» című regényének befejező részét, a mely már nem fért bele mai számunkba, külön lenyomatban fogjuk megküldeni előfizetőinknek. A lenyomatok a jövő hét folyamán kerülnek szétküldésre; a ki előfizetőink közül nem kapná meg, szíveskedjék a kiadóhivatalnál reklamálni. Legközelebbi, újévi számunkban igen érdekes új fordított regény közlését kezdjük meg.

Az európai zene története, 1750-ig. A «Kultúra és tudomány»-sorozat értékes kis kötetei immár a zenét is hozzáférhetővé tették a műveltebb olvasók számára. Egyelőre csak a Bach-családdal, Händellel és a csak nem régóta méltott nagytehetségű Stamitz-család, Rameau és Pergolesi működésével záródik a legbensőségesebb művészet fejlődésének képe; majd második kötet fogja Gluck zenei reformját, Haydn és utódai klasszicizmusát s a zene újabb alakulatait tárgyalni. A 300 lapnyi első kötet — a Beethoven-füzetéről előnyösen ismert Molnár Antal műve — nemcsak anyagbeli gazdagságával lép meg, hanem azzal is, hogy felfogása eltér az eddigi magyar zenetörténet-írók (Ábrányi, Drumár, Hofecker-Szentimrényi, Lavotta, Molnár Géza, Szekerke stb.) szempontjától; már előszavában szociális szolidaritást, testvériesülést, általános kulturafejlődést hangoztat, a könyv tehát nem kizárólag a

zene legsajátabb nézőpontjaival foglalkozik, hanem a zenét mint a társadalmi élet egyik jelenségét tekintti s így új oldalról mutatja be azoknak is, a kik már jártasak a zene történetében. A kompendiumnak, átnézetnek szánt kis mű, tömör stíljánál fogva oly sok részletet ölel fel, hogy betűrendes tárgymutatója tizenkét lapnál is többre terjed. A széleskörű tudással megírt könyv zenei irodalmunknak határozottan nyeresége és díszére válik.

A «Jó Pajtás», Benedek Elek gyermekklapja, a proletár-diktatura okozta hosszú szünetelés után, a gyermekvilág nagy öröme, újra megjelent. A szerkesztő mellett az ifjúsági irodalom jeles művelői, Ábrányi Emil, Bárszky István, Kürthy Emil, Váradi Antal, Avar Gyula, Csányi Sándor, stb. szólnak az ifjúsághoz, s újra megszólalnak a «Jó Pajtás» népszerű alakjai is, nevezetesen Tökmag exkirály, a ki gyermekeknek való aktuális eseményeket harmonikáz el szépen csengő versekben, Őcsike pedig «Nadselü» gondolataival neveteti meg olvasóit. Új esztendőre bejelenti a szerkesztő Rókáné komámasszony szereplését a forradalom alatt s Lampérth Géza nagyobb elbeszélését, A munka hőst. A «Jó Pajtás» a papírhányra való tekintettel egyelőre havonként kétszer fog megjelenni. Negyedévre 8 korona az előfizetési ára, egy szám ára egy korona. Megrendelhető a lap kiadóhivatalában, Franklin-Társulat, IV., Egyetem-utca 4. szám.

NEMZETI SAKKPELADVÁNY-VERSENY.

A «Vasárnapi Ujság» egy régi sakktárs adományából pályázatot hirdetett 2 lépéses feladványokra. A pályadíj összegét ezennel felemeljük 500 koronára. A feltételek a következők:

1. Csak 2 lépéses, direkt mattra kidolgozott feladványok pályázhatnak. 2. A versenyben csak magyar állampolgárok vehetnek részt. 3. Minden versenyző legföllebb 3 pályaművet küldhet be. 4. A feladványokhoz a megfejtés és lehetőleg diagram is mellékelendő. 5. Csak eredeti, eddig még sehol közzé nem tett feladványok pályázhatnak.

A pályaművek a szerző nevét és lakását tartalmazó jelzés, zárt boríték kíséretében 1920 márczius utolsó napjáig a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségébe (Budapest, IV., Vármegye-utca 11.) küldendők.

A bíráló bizottság, a mely a «Vasárnapi Ujság» sakkrovatának vezetőjéből, továbbá Abonyi István és Havasi Artur urakból, a «Budapesti Sakkör» tagjaiból áll, 1920 május havában fog a pályaművekről dönteni.

Az I. díj 200 korona.
A II. díj 100 korona.
A III. díj 50 korona.

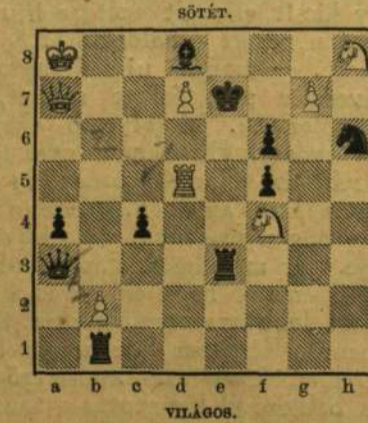
A díjasok után következő legjobb 5 feladvány dicséretben és egyenként 30 korona tiszteletdíjban részesül.

A nyertes pályaműveket a «Vasárnapi Ujság»-nak van joga először közölni. Ugyancsak joga a «Vasárnapi Ujság»-nak, hogy sakkrovatában a többi pályamű bármelyikét is felhasználhassa.

A «Vasárnapi Ujság» szerkesztősége.

SAKKJÁTÉK.

3144. számú feladvány Larsen K.-tól, Kopenhága.

Világos indul és a második lépésre matot ad.

KÉPTALÁNY.

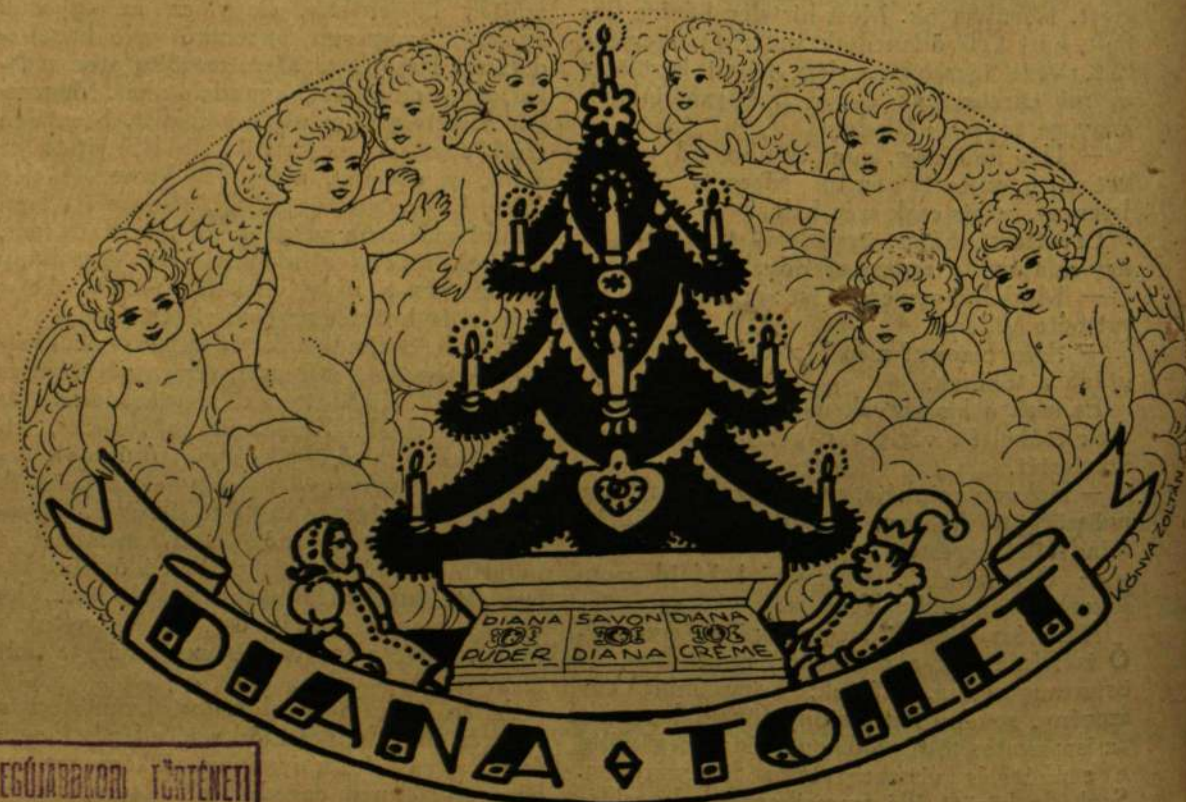

A «Vasárnapi Ujság» 25-ik számában megjelent képtalány megfejtése: Páztortűz ég a határon.

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármegye-utca 11.
Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Magi vagy töredék
GRAMOFONLEMEZEKET
bárkinél drágábban vásárol 213s
WÄGNER (Hangszer-
király)
BUDAPEST, VIII., József-kürtút 15. Fiók: IX., Rádai-u. 18.

LEGJÓBBI TÖRTÉNETI
KÖNYV TÖRTÉNETI

A Diana-toilet a legújabb és legkedvesebb karácsonyi ajándék.
Nagy toilletkészlet (1 Diana-piperocsuppan, 1 Diana-puder, 1 Diana-krém) ára... K 36.-
Kiseb toilletkészlet (1 nagy szappan, 1 kis krém, 1 kis puder) ára... K 28.-
Mindent kaphat!

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.)

VASÁRNAPI UJSÁG

HATVANHETEDIK ÉVFOLYAM

1920

FELELŐS SZERKESZTŐ

HOITSY PÁL

KIADÓ-TULAJDONOS:

FRANKLIN-TÁRSULAT

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVTYOMDA.